

Van volume naar waarde: Dongen verbetert en vernieuwt het bestaande

Economische visie gemeente Dongen

15 maart 2024

Voorwoord wethouder

Gemeente Dongen is een gemeente met ruim 27.000 inwoners, verdeeld over drie kernen: Dongen, 's Gravenmoer en Klein-Dongen-Vaart. Levendige kernen waar we samen met inwoners, ondernemers en verenigingen vanuit ons Dongens DNA werken aan de toekomst.

De komende jaren staat gemeente Dongen voor veel uitdagingen op het gebied van de brede welvaart. Waarbij een klimaat creëren voor sterk ondernemerschap, meer samenwerking, een goede balans in woon-werkomgeving, verduurzaming en gezondheid belangrijke pijlers zijn. Onze ambitie daarin is een verbindende rol waar kan en een aanjagende rol waar nodig te spelen tussen ondernemers, werknemers, werkzoekenden en maatschappelijke partners.

Deze nieuwe economische visie is niet alleen achter het bureau door onderzoek naar economische cijfers tot stand gekomen, maar ook in samenspraak met verschillende ambassadeurs uit Dongen: ondernemers uit het buitengebied, centra en bedrijventerrein, LDK, VOCD, Midpoint Brabant, Station 88, onderwijs en geïnteresseerde inwoners. Het waren scherpe gesprekken en mooie inspiratie sessies, met als hoogtepunt de dag van de ondernemer in de Cammeleur.

Ik ben dankbaar voor de tijd en expertise die iedere betrokkene heeft gegeven om tot de beste visie te komen. Met trots kan ik zeggen dat er nu een toekomstbestendige economische visie ligt met een actueel economisch beleid. Het echte werk kan nu gaan beginnen.

Ankie de Hoon

Wethouder gemeente Dongen

Inhoud

Samenvatting	4	Visie 2030	25
Infographic	6	De ambitie per thema	26
1. Inleiding	7	Focus via vijf actielijnen	27
Aanleiding & doel	8	Schematische weergave visie, thema's en actielijnen	28
Het belang van de lokale economische visie voor Dongen	9	4. Van visie naar uitvoering	29
Het proces tot de economische visie	10	Uitvoering gevormd vanuit de ambitie per thema	30
Opbouw van de economische visie	11	Toekomstbestendige bedrijventerreinen	31
Leeswijzer		Waardevol buitengebied	34
2. Dongen onder de loep	13	Bruisende en vitale centra	36
Economische ontwikkeling door de jaren heen	14	Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren	38
Wat zijn de kerneigenschappen van Dongen?	15	Overkoepelende actielijnen en actiepunten	40
Economische structuur: algemeen	16	Samenvatting visie & 10-puntenplan	41
Economische structuur: per thema	17	Uitvoering en monitoring	42
SWOT analyse	19	Bijlagen (los bijgevoegd)	
Wat zijn de kernopgaven?	21	Bijlage 1: Bouwstenen Economische Visie	
3. Visie op de toekomst	22	Bijlage 2: Scenariovorming	
Inleiding: visie op de toekomst	23	Bijlage 3: Participatie	
Visie: ecosysteem als basis	24		

Samenvatting

Lokale kenmerken als basis

Dongen is een gemeente met ruim 27 duizend inwoners. Het heeft een groen karakter met veel buitengebied omringd door stedelijk gebied (Tilburg, Breda, Oosterhout). Kenmerkend voor het DNA van Dongen is de warme gemeenschap: waar men vindingrijk, initiatief, warm en goed voor elkaar is. Dit DNA is ook terug te zien in de economische dynamiek. Dongen is een gemeente met een relatief grote hoeveelheid bedrijventerreinen en veel (traditionele) maakbedrijven. In meerderheid betreft dat MKB: lokale ondernemers met Dongense producten.

Dit lokale ondernemerschap levert een waardevolle bijdrage aan een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Het streven met de nieuwe visie (met bijbehorend uitvoeringsprogramma) is het versterken van de lokale economie. Om hiertoe te komen is en wordt samengewerkt met ondernemers in het centrum, op bedrijventerreinen, in het buitengebied en het onderwijs en is gedacht vanuit de **ecosysteem benadering**. Aspecten die van invloed zijn op economie benaderen we vanuit meerdere invalshoeken, met brede welvaart als basis.

We geven de economie een kwaliteitsimpuls

De analyses die zijn uitgevoerd, laten zien dat de kwaliteit van alle thema's die terugkomen in deze visie (bedrijventerreinen, centra, buitengebied en toerisme & recreatie) in bepaalde mate onder druk staat en dus **een kwaliteitsimpuls** kunnen gebruiken. Dat wordt versterkt door consumententrends en grotere transitie die plaatsvinden o.a. op het gebied van energie en duurzaamheid. Eerste uitdaging is om het bestaande aanbod te behouden, te verbeteren en toekomstbestendig te maken.

Actiegericht werken aan vijf kernopgaven

Om aan het voorgaande te werken zetten we de volgende **kernopgaven** centraal:

1. Ruimte & bereikbaarheid.
2. Duurzaamheid & innovatief.
3. Organiserend vermogen.
4. Ondernemersklimaat & positionering in de regio.
5. Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt.

Deze opgaven vormen de belangrijkste actielijnen waar aan gewerkt moet worden om het **hoofddoel** te bereiken. Het hoofddoel, ook wel de visie, is als volgt:

VISIE 2030

VAN VOLUME NAAR WAARDE: DONGEN VERBETERT EN VERNIEUWT HET BESTAANDE

Onze focus ligt op Dongen als een aantrekkelijke gemeente waar inwoners fijn wonen, werken en recreëren: met goede voorzieningen, toekomstbestendige bedrijventerreinen en voldoende vertier in centra en buitengebied. We behouden en versterken het goede ondernemers- en vestigingsklimaat door te anticiperen op transitieopgaven (duurzaamheid, digitalisering, energie, arbeidsmarkt etc.). We richten ons in samenwerking met de ondernemers op het vitaal houden van het bestaande en de lokale behoeften. Prioriteit ligt op het in stand houden van bestaande voorzieningen en stimuleren van ondernemerschap.

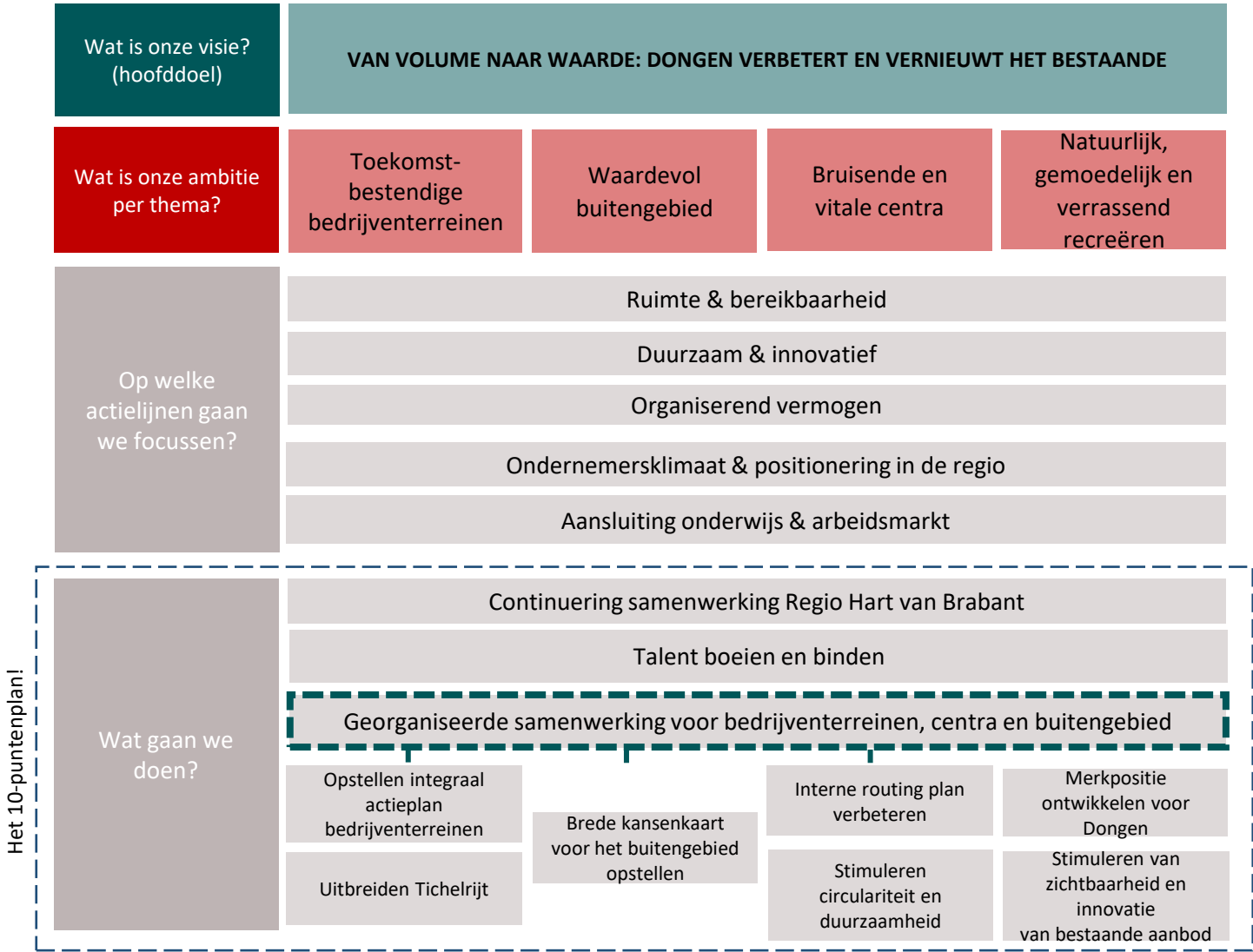
Samen met partners de uitvoering oppakken

Per thema zijn er verschillende acties geformuleerd om bij te dragen aan het hoofddoel. **Organiserend vermogen is de belangrijkste actielijn** waar op gefocust moet worden om het hoofddoel te bereiken. Wanneer het organiserend vermogen op orde is, is dit een katalysator voor de andere actielijnen en daarmee de actiepunten beter en sneller op te kunnen pakken. Samenwerking is immers de basis voor een vitale economie en de uitvoeringskracht die nodig is om dat te bereiken. De gemeente heeft hierbij een initiërende rol.

De uitvoering van deze visie vraagt om veel inzet, samenwerking en investering van betrokken (ondernemers, educatie, gemeente). Om de samenwerking te bevorderen, wordt binnen de gemeente (evt. per thema) een coördinator aangesteld. Op basis van de visie en het **10-puntenplan** kan een gezamenlijk actieplan worden opgesteld en wordt de voortgang gezamenlijk geëvalueerd. Dit biedt de mogelijkheid om, indien nodig, regelmatig bij te sturen. Aangezien de route en stappen in de loop van de tijd kunnen veranderen, terwijl de gezamenlijke doelstellingen leidend blijven.

Het 10-puntenplan samengevat in een schematische weergave:

 = prioriteit

Economische Visie gemeente Dongen - 2030

Van Volume naar Waarde:

Dongen verbetert en vernieuwt het bestaande

Onze focus ligt op Dongen als een aantrekkelijke gemeente waar inwoners fijn wonen, werken en recreëren: met goede voorzieningen, toekomstbestendige bedrijventerreinen en voldoende vertier in centra en buitengebied. We behouden en versterken het goede ondernemers- en vestigingsklimaat door te anticiperen op transitieopgaven (duurzaamheid, digitalisering, energie, arbeidsmarkt etc.). We richten ons in samenwerking met de ondernemers op het vitaal houden van het bestaande en de lokale behoeften. Prioriteit ligt op het in stand houden van bestaande voorzieningen en stimuleren van ondernemerschap.

Ruimte & bereikbaarheid

5 kernopgaven → actielijnen om ambitie te bereiken

Ondernemersklimaat & positionering in de regio HvB

Duurzaamheid & innovatief

Organiserend vermogen

Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt

"Een goede economische visie is noodzakelijk om het Dongens DNA te waarborgen. Hierin is een samenwerking tussen gemeente en ondernemers essentieel" – Ambassadeur Maurice Aarts

Ambities en acties

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

We faciliteren de lokale behoeften om te innoveren, te groeien en om in Dongen te blijven. Ook willen we nieuw ondernemerschap aantrekken. Dit doen we vooral door te zorgen voor voldoende bestaande en nieuwe kwalitatieve en kwantitatieve ruimte: optimalisering en uitbreiding.

- Opstellen integraal actieplan bedrijventerreinen
- Uitbreiden Tichelrijt

Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren

Dongen heeft een complementaire functie als het gaat om recreatie en toerisme. Recreatie vormt één van de economische dragers in het buitengebied, maar zal ook levendigheid in de centra brengen met activiteiten en evenementen.

- Merkpositie ontwikkelen voor Dongen
- Stimuleren zichtbaarheid en innovatie van bestaand aanbod

Waardevol buitengebied

Een vitaal buitengebied vraagt om economische vitaliteit met een balans tussen productie, natuur, recreatie, duurzaamheid en leefbaarheid. Nieuwe economische dragers zijn welkom, maar niet concurrerend met bestaande activiteiten en met bedrijventerreinen.

- Brede kansencarta voor het buitengebied opstellen

Bruisende en vitale centra

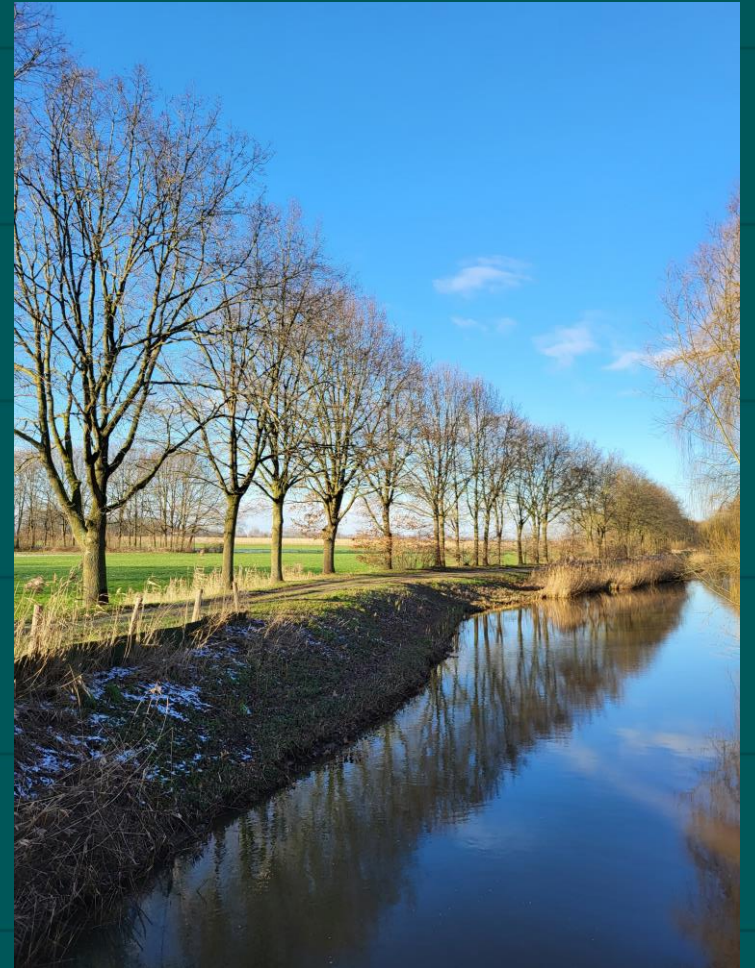
Dongen fungeert als hét krachtige voorzieningencentrum van de gemeente voor met name dagelijkse boodschappen. 's Gravenmoer biedt voorzieningen, passend bij de kleinere omvang en rol. Het centrum van Dongen wordt een compacte, aantrekkelijke verblijfsplek, met meer ruimte voor beleving, levendigheid en ontmoeting

- Interne routing plan verbeteren
- Stimuleren circulariteit en duurzaamheid

Prioriteit bij 1) op orde houden van de basis 2) talent boeien en binden en vooral: 3) georganiseerde samenwerking

1. Inleiding

In de inleiding schetsen we de aanleiding voor deze economische visie. We lichten het proces toe dat we doorlopen hebben om tot deze visie te komen. In een leeswijzer komt aan bod hoe het document is opgebouwd.

Aanleiding & doel

Dongen zoekt een eigen unieke positie

De gemeente Dongen heeft in haar coalitieprogramma de ambitie geformuleerd om een verbindende rol te spelen tussen ondernemers, werknemers, werkzoekenden, inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt en studenten. Het lokale ondernemerschap wordt door de gemeente gezien als een waardevolle bijdrage aan een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. De gemeente wil, in samenwerking met ondernemers in het centrum, op bedrijventerreinen, in het buitengebied en het onderwijs een actuele economisch visie opstellen als input voor de uitwerking van de Omgevingsvisie.

Om de huidige economische visie uit 2019 (die beknopt is opgesteld) te vervangen, is er behoefte aan een nieuw, actueel economisch beleid dat als leidraad dient voor alle betrokkenen bij een economisch vitale gemeente Dongen. Voorliggend document moet niet in een la verdwijnen, maar betreft een uitvoeringsgericht en breed gedragen verhaal dat meetbare resultaten oplevert.

De gemeente streeft naar een gezamenlijke agenda met concrete stappen en wil in twee fases specifieke vragen aanpakken:

Wat is de identiteit van Dongen als gemeente?

- Welke kansen en potentie zien we?
- Wat willen we wel of juist niet zijn?
- Wat is onze richting en waarin onderscheiden we ons?

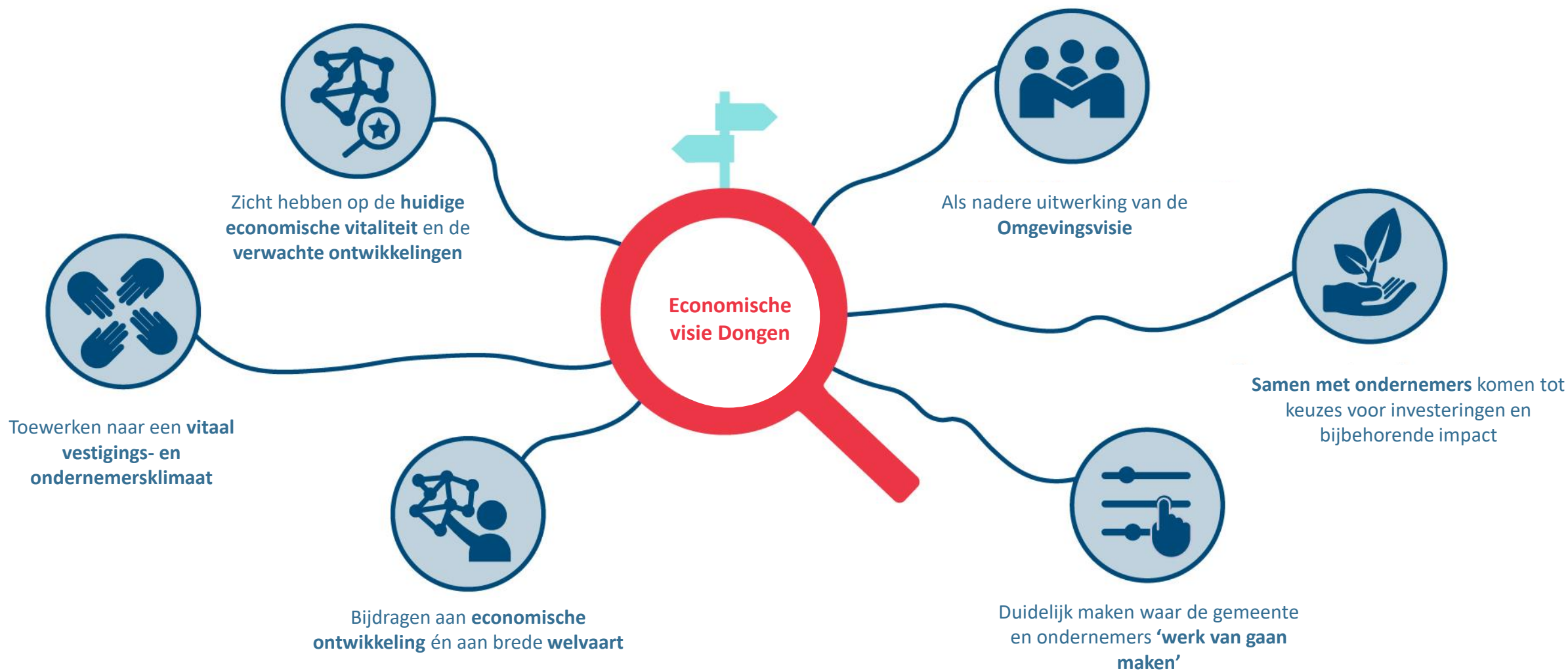
Een programma/visie toegespitst op Dongen:

- Wat willen we bereiken en is dat haalbaar?
- Waar hebben we zeggenschap over?
- Welke concrete aanbevelingen kunnen we formuleren, met speciale aandacht voor de relatie met het onderwijs?

Wat is het doel van deze visie?

Ontwikkelingen in de markt én regio staan niet stil. Ruimte voor economische ontwikkeling is schaars en daarbij dient rekening gehouden te worden met stijgende kosten en duurzaamheidsambities en -eisen. De regio, met Hart van Brabant en Midpoint Brabant als stevige structuren, timmert economisch aardig aan de weg, onder aanvoering van steden Tilburg en Waalwijk. Binnen deze dynamiek is er daarom behoefte, zowel bij de gemeente als bij ondernemers, aan een duidelijke economische koers. Door het vaststellen daarvan erkennen we de uitdagingen die op ons afkomen en maken we duidelijk op welke kansen we in willen en kunnen spelen. Hierbij moeten we rekening houden met de tijd en middelen die bij de gemeente, ondernemers en andere belanghebbenden beschikbaar zijn. Daarom is een concrete uitvoeringsagenda opgesteld waarmee we stap voor stap de route van deze gezamenlijke koers kunnen bewandelen. Hoewel de route en de te nemen stappen kunnen veranderen gedurende de tijd, blijft onze gedeelde visie leidend voor wat we samen willen bereiken.

Het belang van de lokale economische visie voor Dongen

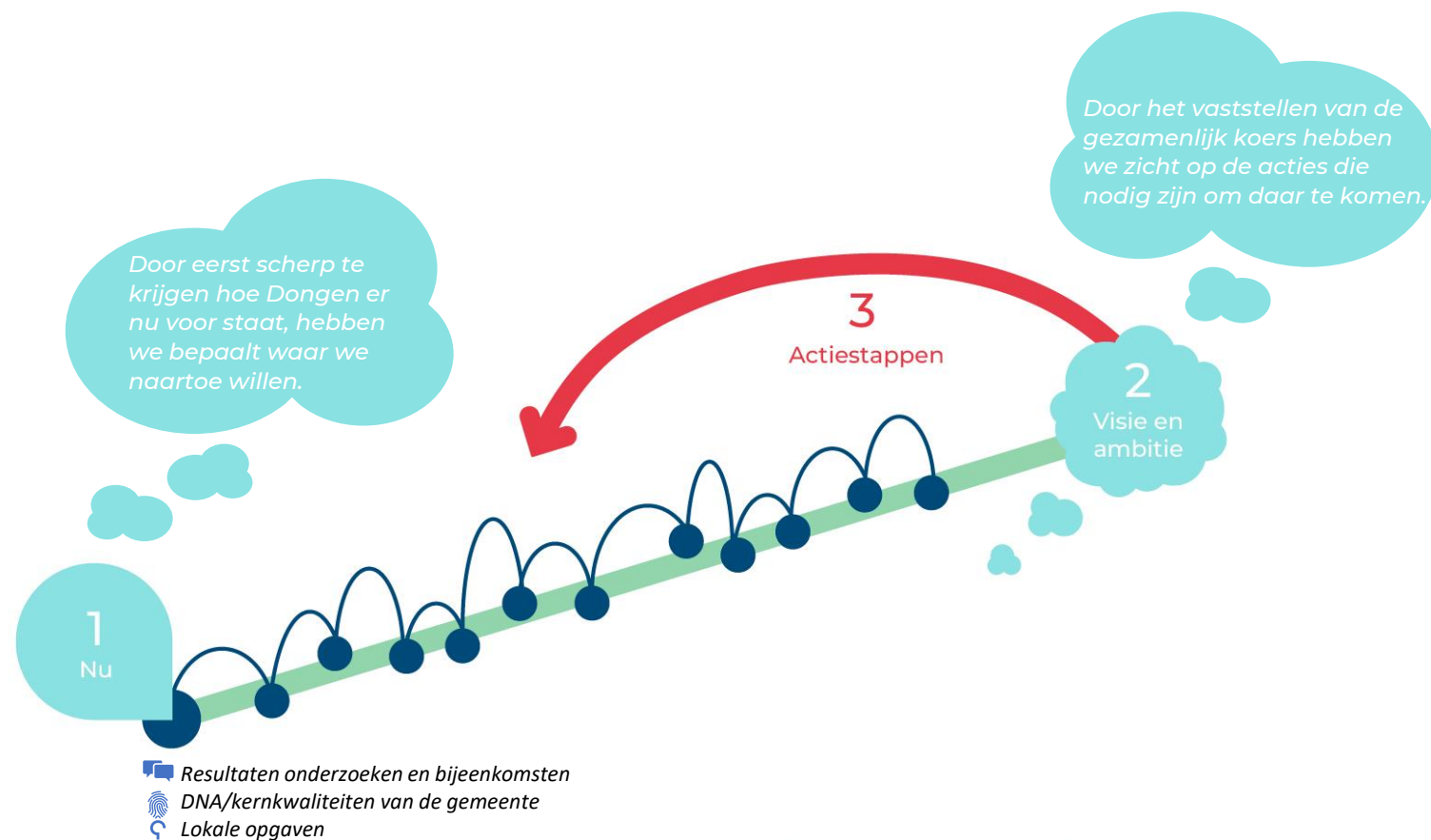

Het proces tot de economische visie

Hoe is de visie tot stand gekomen?

Deze economische visie is opgesteld in samenwerking met ondernemers, onderwijs en andere betrokkenen. Diverse gesprekken met de ambassadeurs (betrokken ondernemers/stakeholders met een rol om draagvlak te creëren binnen diverse sectoren, zie bijlage 3) uit deze domeinen hebben een scherp beeld gegeven van de lokale opgaven. Aangevuld door analyses van beleidsdocumenten en economische (kern)gegevens is een beeld gevormd van hoe de Dongense economie ervoor staat. Daarnaast is verbinding gezocht met andere relevante beleidsdomeinen zoals wonen, bereikbaarheid, duurzaamheid en natuurlijk onze leefomgeving. Met een ambtelijke werksessie, waarin beleidsspecialisten van deze domeinen aanwezig waren, is de integraliteit van de visie vergroot.

Tijdens de Dag van de Dongense Economie op 15 november 2023 zijn ondernemers, vertegenwoordigers vanuit onderwijs en andere partijen gevraagd om mee te denken over opgaves die spelen, maar ook kansen te benoemen voor een toekomstbestendige economie van Dongen. Ook is op deze dag gesproken met raadsleden. Al deze bouwstenen hebben geleid tot een analyse, visie en uitvoeringsagenda voor de economie van Dongen.

Opbouw van de economische visie

Economische koers via een visie en ambitie per thema

In de onderstaande figuur is te zien hoe deze economische visie is opgebouwd. Er is een hoofdambitie opgesteld voor de economische koers van de gemeente Dongen. Vervolgens richten we ons op de vier thema's: de bedrijventerreinen, het buitengebied, de centra en toerisme/recreatie. Per thema zijn ambities en doelen opgesteld, gevolgd door een uitvoeringsprogramma met concrete acties en maatregelen om de gestelde ambitie en doelen te bereiken.

Wat is onze visie? (hoofddoel)	Visie			
Wat is onze ambitie per thema?	Bedrijven-terreinen	Buiten-gebied	Centra	Toerisme/recreatie

Opbouw van de economische visie

Relatie met de omgevingsvisie

De gemeente Dongen heeft een Omgevingsvisie 'Ruimte voor Dongen' op 25 mei 2023 vastgesteld. De Omgevingsvisie is een integrale visie op strategisch niveau en gaat over de gehele fysieke leefomgeving van de gemeente en hoe de kwaliteit hiervan kan worden verbeterd. Deze economische visie sluit aan op de Omgevingsvisie. Uiteindelijk vormt de economische visie input voor eventuele programma's die onder de omgevingsvisie vallen, waarin een uitwerking wordt gemaakt van het te voeren beleid.

Leeswijzer

Dit document is als volgt opgebouwd.

- In hoofdstuk 2 wordt Dongen onder de loep genomen. Hierin worden belangrijke resultaten uit de bouwstenenanalyse aangehaald, waarna de SWOT- analyse en de kernopgaven worden toegelicht. In bijlage 1 is de volledige bouwstenenanalyse opgenomen.
- In hoofdstuk 3 wordt de visie uitgewerkt. Het hoofddoel, de ambitie per thema en de actielijnen worden toegelicht. In bijlage 2 worden de verschillende scenario's in aanloop naar de visie verder toegelicht.
- In hoofdstuk 4 gaan we van visie naar uitvoering. Vanuit de benoemde ambities en actielijnen worden actiepunten en maatregelen beschreven. Dit resulteert in 10 geprioriteerde acties, het zogeheten 10-punten-plan.
- Er wordt hierna nog kort omschreven hoe dit vervolg (uitvoering) eruit ziet en hoe kan worden gemonitord.

2. Dongen onder de loep

In dit hoofdstuk brengen we de belangrijkste bouwstenen voor de economische visie in beeld. Deze bouwstenen zijn gebaseerd op cijfermatige analyses, kwalitatieve beoordelingen en input vanuit gesprekken en bijeenkomsten. Op basis hiervan is de uitgangssituatie bepaald: *Wat zijn de kernwaarden, maar ook de kernopgaven van de gemeente Dongen?* In bijlage 1 is een uitgebreid overzicht van de bouwstenen opgenomen.

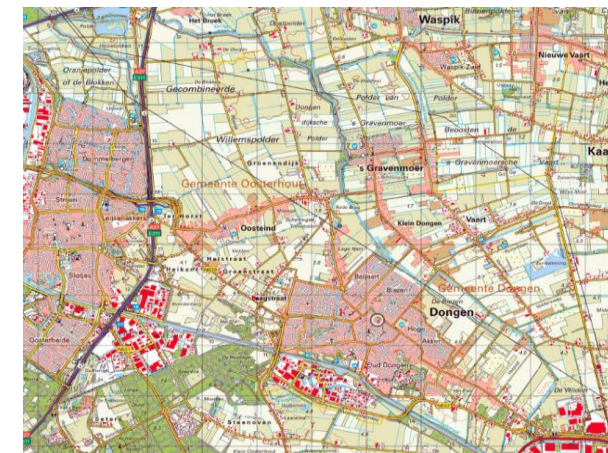
Economische ontwikkeling door de jaren heen

Wanneer we Dongen onder de loep nemen is het goed om te bekijken hoe de economie van Dongen is ontstaan. Deze visualisatie laat goed zien dat het buitengebied in de gemeente Dongen de afgelopen eeuw is veranderd door de groter wordende kernen en linten. De lintenbebouwing behoudt de gemeente graag. Ook wordt de schaalvergroting in de landbouw zichtbaar: van een eerdere, meer fijnmazige verkaveling naar grootschalige, aaneengesloten kavels. De oorspronkelijke slagenverkaveling (verkaveling in smalle stroken/banen) is nog heel herkenbaar in met name het gebied bij 's Gravenmoer.

Daarnaast is het oprukken van de steden Oosterhout en Tilburg, met woningen en bedrijvigheid, goed waar te nemen. Maar ook de toevoeging van steeds meer bedrijvigheid in de loop van de 20^e eeuw aan onder andere de zuidkant van de gemeente Dongen zelf is een belangrijke ruimtelijke ontwikkeling de afgelopen jaren. Nieuwe economische kansen dienden zich aan, Dongen zette zich goed op de kaart als (maak-)industrie-gemeente, deze sector groeit nog steeds in zowel banen als bedrijven.

In de latere decennia bleef Dongen veranderen. De agrarische sector maakt (in hectare) steeds meer plek voor andere functies, waaronder toerisme en recreatie. Toch neemt het aantal banen/bedrijven niet af en stijgt dit zelfs. Ook nam de dienstverlenende sector in zowel banen als bedrijven gestaag toe, net zoals elders in Nederland.

Gezien de ruimte die economie nu vraagt (groei van bedrijven en toevoegen van nieuwe functies als circulaire economie en energie) is het goed om deze historische ruimtelijke ontwikkelingen in het achterhoofd te houden.

2022

Bron: Topotijdreis.nl

1925

1960

1990

Wat zijn de **kerneigenschappen** van Dongen?

DNA van Dongen: een 'warme' gemeente

Dongen heeft als kernwaarden: Vindingrijk, Initiatief, Warm en Goed voor elkaar. Dongen is 'Gewoon Bijzonder'. Middels deze kernwaarden wordt Dongen gepositioneerd als het warme hart van Brabant, een gemeente vol initiatief en creativiteit. Het is van belang dat men elkaar weet te vinden en daarom wordt er onder andere ingezet op de samenwerking met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven.

Groen karakter tussen stedelijk gebied

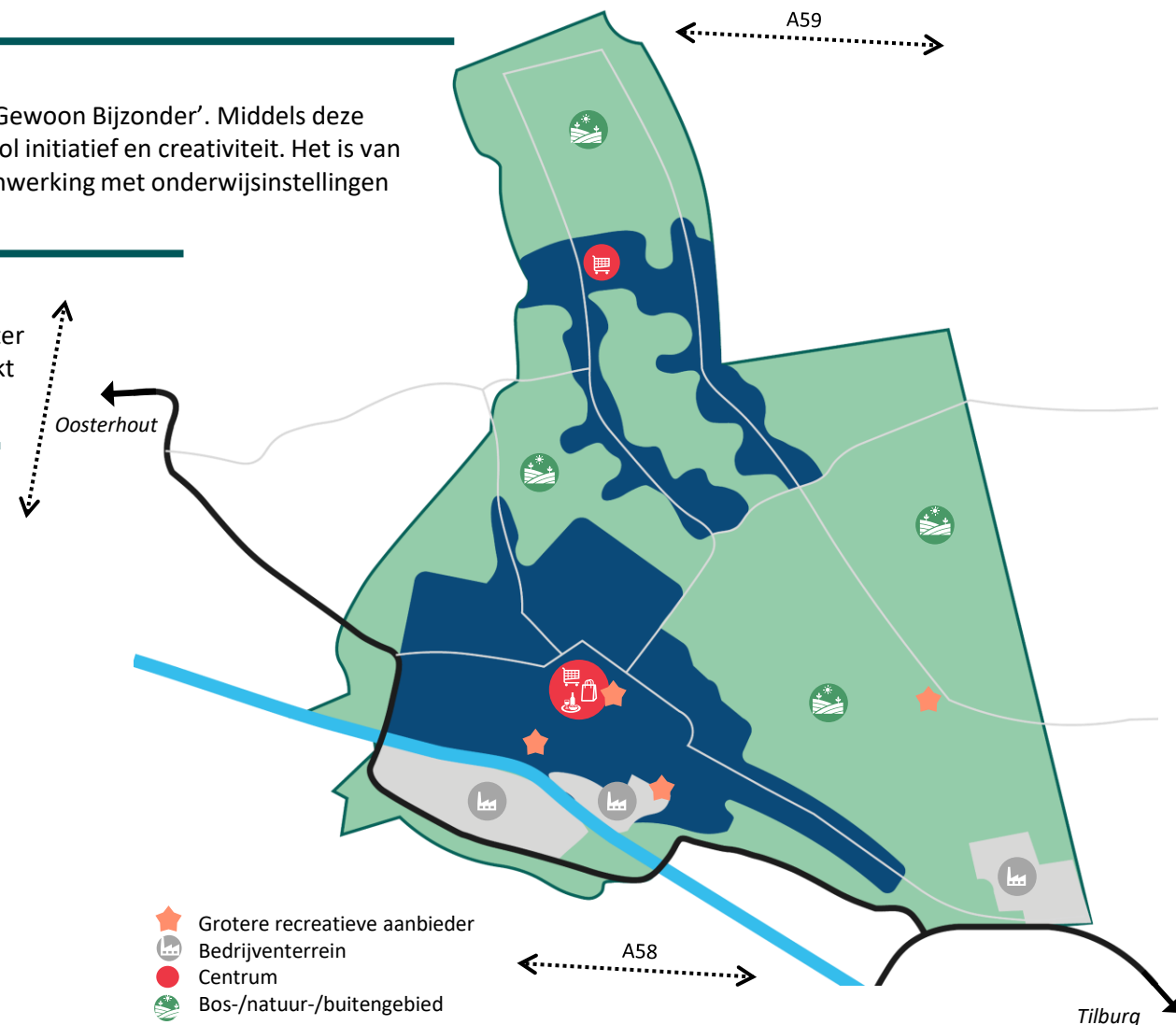
Dongen heeft tussen de stedelijke dynamiek (Breda/Tilburg) zijn kleinschalig en dorpse karakter goed weten te behouden. Een omvangrijk buitengebied met veel wandel- en fietsroutes maakt het een fijne plek voor extensieve recreatie.

Economische dynamiek

De relatief grote hoeveelheid bedrijventerreinen (met veel industrie) vormen een bron van werkgelegenheid waar Dongense producten worden gemaakt. Wel is er beperkte uitbreidingsruimte en zijn er kansen in verbeterde bereikbaarheid en duurzaamheid.

Samenwerking Hart van Brabant

De regio wil samen met alle gemeenten met impact, de brede welvaart in de regio vergroten en innovaties voortbrengen die bijdragen aan het vergroten van de welvaart en het welzijn van Nederland. Dongen is, na de grotere gemeenten Tilburg en Waalwijk, één van de meest actieve gemeenten in het samenwerkingsverband Midpoint Brabant.

Economische structuur: algemeen

De bouwstenen geven een goed beeld van hoe de gemeente Dongen er economisch gezien voor staat. Hiervoor is gekeken naar economische cijfers van de gemeente Dongen, maar zijn cijfers ook vergeleken met vergelijkbare gemeenten (benchmark) en op regio/provinciaal/landelijk niveau. Een aantal algemene resultaten wordt op deze pagina opgesomd. De economische structuur per thema (bedrijventerreinen, buitengebied, centra, toerisme & recreatie) volgt hierna. In de bijlage 1 zijn de volledige bouwstenen opgenomen.

Feiten en cijfers gemeente Dongen:

- Er zijn ruim 2.700 bedrijven in Dongen gevestigd die werk bieden aan bijna 10.500 personen.
- Er is een positieve ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen en aantal bedrijven. Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen is zelfs meer gestegen in vergelijking met de benchmark gemeenten, regio, provincie en Nederland, namelijk met 7,4% (2018-2022).
- 69,6% van de beroepsbevolking kan een arbeidsplaats in de eigen gemeente krijgen. Veel inwoners werken buiten de eigen gemeente (benchmarkgemiddelde is circa 78%, regionaal zelfs 89%).
- Een beperkt percentage van de bevolking werkt in de eigen gemeente; in vergelijking met benchmark gemeenten (zie bouwstenen) is dit vrij gemiddeld, maar ver onder het landelijke gemiddelde.
- Het werkloosheidspercentage is 2,9% in de gemeente Dongen Dit is laag, kijkend naar het Nederlands gemiddelde.
- Het aantal praktisch opgeleiden in Dongen is net wat hoger dan het landelijk gemiddelde.
- Het aantal zzp'ers (per 10.000 inwoners) ligt lager dan de regio/provincie/landelijk. Wel is het aantal in Dongen met ruim 15% gestegen (tussen 2020-2023).

- Het aandeel (maak-) industrie scoort qua aantal bedrijven gemiddeld, maar is zeer belangrijk voor de werkgelegenheid.
- Er is een flinke groei van aantal vestigingen in sectoren 'adviesing, onderzoek en overige dienstverlening' en de 'gezondheids- en welzijnszorg' over de jaren 2012-2022.
- Ruimtegebruik 'recreatie' is toegenomen met ruim 13% tussen 2000-2017.
- Er is beperkte tot geen lokale samenwerking op de bedrijventerreinen. In de centra zijn ondernemers beperkt georganiseerd (reclamebelasting). Ondernemers weten de regio beter te vinden.
- Leegstand % onder provinciaal en landelijk niveau, maar gemiddeld hoger in vergelijking met benchmarkgemeenten.
- Leegstand centrum + verspreid is 3,7% (alleen centrum is 8,6%).

Economische structuur: per thema

Bedrijventerreinen

De gemeente Dongen heeft verschillende bedrijventerreinen. Binnen deze visie ligt de focus op de grotere bedrijventerreinen: Tichelrijt I en II, De Wildert en Kanaalstraat/Prinses Margrietstraat. Elk van deze terreinen heeft een eigen karakter, omvang en bedrijvigheid. De voornaamste sectoren op de bedrijventerreinen zijn detailhandel, groothandel en industrie, met minimale leegstand. De industriesector is vergeleken met andere gemeenten/regio/Nederland groot, het biedt veel werkgelegenheid.

Niettemin zijn er aanzienlijke uitdagingen om deze bedrijventerreinen toekomstbestendig te maken op het gebied van een verbeterde uitstraling, bereikbaarheid (ov en auto), energie, circulariteit en klimaatadaptatie (bijvoorbeeld het verminderen van de kans op wateroverlast en hittestress). Het ontbreekt bovendien aan georganiseerde samenwerking tussen bedrijven, een belangrijke voorwaarde om juist (collectieve) duurzaamheids- en energiedoelen te bereiken. Daarnaast zijn er uitdagingen, maar ook kansen om efficiënt om te gaan met de beschikbare ruimte op de bedrijventerreinen. De gemeente Dongen heeft namelijk geen grote voorraden meer, waardoor 'groei' in aantal meters moeilijk wordt. Kijken naar herstructurering van bestaande terreinen is noodzakelijk. Maar ook uitbreidingsmogelijkheden moeten onderzocht worden. Het is een opgave om voldoende (fysieke) ruimte te bieden om te ondernemen.

Het buitengebied

De gemeente Dongen kent veel buitengebied. Het buitengebied is groen en vitaal, dit wordt gewaardeerd door de gemeente en de ondernemers. De agrarische sector is een belangrijk onderdeel van het buitengebied. Het aantal landbouwbedrijven in Dongen varieert in tijd. Het aantal banen neemt in de landbouwsector wel toe. Er is een afname van het areaal aan

landbouwgrond ten behoeve van bebouwing en recreatie. In het buitengebied vindt regelmatig extensieve recreatie -zoals wandelen en fietsen - plaats. Natuurgebieden in en rondom Dongen moeten beter met elkaar verbonden worden, zodat dit het groene en vitale karakter versterkt en het de extensieve recreatie nog meer bevordert. Hierin worden momenteel al stappen gezet.

Agrarische ondernemers in de gemeente staan voor een keuze: schaalvergroting en investering, verbreding met nieuwe verdienmodellen of stoppen. Perspectief bieden is daarom noodzakelijk. Vrijkomende agrarische bebouwing vormt een uitdaging voor de toekomst. Daarnaast vragen ook de energietransitie, wonen, toerisme en natuur om keuzes in het ruimtegebruik van het buitengebied. Er is daarom behoefte aan duidelijk beleid om met deze ontwikkelingen om te gaan en het buitengebied van Dongen in de toekomst vorm te geven.

Centra

De gemeente Dongen beschikt over twee centra: een kleiner centrum in 's Gravenmoer en het grotere centrum in de kern Dongen. Deze vormen het hart van de lokale gemeenschap. De ondernemers in deze gebieden dragen in hoge mate bij aan de leefbaarheid. Dongen vervult de centrumfunctie: het voorzieningenaanbod blijft redelijk stabiel, maar kijkend naar vergelijkbare centra beperkt in aanbod (aantal wvo). Het leegstandspercentage in het centrum is vrij hoog (8,6%), maar neemt licht af door de jaren heen. Bezoekers komen vooral naar Dongen voor de dagelijkse/doelgerichte boodschappen en er is weinig toevloeiing. Over het algemeen wordt het centrum van Dongen goed beoordeeld (gemiddeld 7,4).

Een belangrijke opgave voor Dongen is de transitie van "place to buy" naar "place to be". Zo heeft het centrum van Dongen naast een boodschappenfunctie ook een sociale functie: behoud en de ontwikkeling van voorzieningenaanbod, afgestemd op inwoners en toeristen, is hierin van belang. Maar ook een aantrekkelijk verblijfsklimaat waarin ook rekening wordt gehouden met voldoende groen (tegen hittestress en wateroverlast). Wat voor zowel de centra in 's Gravenmoer als in Dongen van belang is, is dat deze goed/duidelijk bereikbaar zijn en voldoende parkeermogelijkheden hebben.

Diverse trends en ontwikkelingen voorspellen een toename van de leegstand. Uitdagingen voor de centra in de gemeente Dongen zijn het behoud en (indien mogelijk) versterken van het voorzieningenaanbod in een compact centrum, aanpakken van structurele leegstand (transformeren), versterken van het organiserend vermogen (binnen bestaande verenigingen zoals LDK en VOCD de samenwerking verbeteren) en het vergroten van hun aantrekkingskracht op zowel de lokale bevolking (koopkrachtbinding van inkomen dat, gebleken uit de analyse, veelal elders wordt verdiend) als toeristen. Bedrijfsopvolging en werving van personeel is voor alle ondernemers een uitdaging.

Toerisme & recreatie

Het groene buitengebied en bijbehorende routes en voorzieningen zijn de belangrijkste beeldbepalers voor toeristisch-recreatief Dongen. Over grote toeristische trekkers beschikt Dongen niet. De focus ligt dan ook op extensieve recreatie zoals wandelen en fietsen en met name gericht op de lokale bevolking en omliggende gemeenten. Dongen wil het ondernemerscollectief 'Samen Dongen' op de kaart zetten en ervoor zorgen dat de toeristische sector met de winkels en de horeca samen optrekken voor een toeristisch attractieve gemeente, ook voor mensen van buiten Dongen. Het is belangrijk dat er lokaal verbinding ontstaat, waarna regionaal de samenwerking gezocht kan worden.

Het aantal bedrijven binnen de recreatieve sector is in de afgelopen jaren gestegen, evenals het aantal hectaren. Het aantal banen daarentegen daalt licht. Het aantal bedrijven binnen de recreatieve sector ligt relatief laag vergeleken met vergelijkbare gemeenten.

Kansen zijn er voldoende voor de sector. Het aandeel 65-plussers neemt toe. Zij zijn vitaler en mobieler dan ooit, hebben veel vrije tijd en een hoge koopkracht. Daarnaast groeit toerisme in Nederland. Dit biedt mogelijkheden voor Dongen, zeker omdat toerisme ook een regionaal speerpunt is. Toerisme en recreatie zijn een middel om de leefbaarheid te versterken, bijvoorbeeld het in stand houden van de werkgelegenheid, behouden van voorzieningen of het versterken van landschappelijke kwaliteiten. Het is namelijk van groot belang dat groen, rust en ruimte behouden blijven en versterkt wordt.

SWOT - analyse

Deze bouwstenen, in combinatie met input uit de diverse bijeenkomsten, zijn op de volgende pagina samengevat in de SWOT. Dit geeft een overzicht van de belangrijkste sterkten, zwakten, kansen, maar ook bedreigingen voor de economie van Dongen. Aan de hand van de SWOT is een beeld verkregen hoe Dongen ervoor staat. Dit beeld helpt om uiteindelijk de belangrijkste kernkwaliteiten en -opgaven te destilleren en deze vormen de opmaat naar de economische visie van Dongen. De elementen van de SWOT geven vervolgens zicht op de belangrijkste kernopgaven voor de economie van Dongen.

Sterkten

- › Industrie, groot- en detailhandel grootste sectoren, landbouw in verhouding groot.
- › Positieve ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen en aantal bedrijven.
- › Enkele grote bedrijven bieden veel werkgelegenheid op bedrijventerreinen.
- › Stevig aanbod van MKB en familiebedrijven.
- › Stabiel en relatief compleet voorzieningenaanbod voor dagelijkse behoeften.
- › Leegstandspercentage (totaal) onder provinciaal en landelijk gemiddelde.
- › Goede wandel- en fietsvoorzieningen.
- › Ligging tussen grotere steden Breda, Tilburg en Oosterhout (potentieel verzorgingsgebied).
- › Actief in regionale samenwerking.
- › Korte lijnen tussen ondernemers.
- › Sterk verenigingsleven en grote gemeenschapszin (Dongens DNA).
- › Veelzijdig buitengebied

Zwakten

- › Tekort aan beschikbare bedrijventerreinen.
- › Bestaande aanbod op bedrijventerreinen is verouderd, beperkte duurzaamheidsmaatregelen.
- › Ontbreken duidelijke profilering bedrijventerreinen. Kwaliteit en uitstraling van vastgoed soms ondermaats.
- › Routing in het centrum onduidelijk.
- › Slechte bereikbaarheid per OV, met name naar bedrijventerreinen (maar ook buitengebied en kernen).
- › Nog geen zicht op nieuwe economische dragers wanneer agrarische bedrijven stoppen.
- › Kwetsbaarheid door focus op traditionele (maak-) industrie (enkele grote spelers) en relatief beperkt totaalaanbod werkgelegenheid.
- › Relatief lage banenindex., doordat het meer een woongemeente is.

Kansen

- › Schuifruimte bieden voor herstructurering, vernieuwing en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen.
- › Aandacht voor arbeidsmarktbeleid zorgt voor verbetering aansluiting bedrijvigheid onderwijs en arbeidsmarkt.
- › Innoveren/verbreden landbouw stimuleren/faciliteren, o.a. door ontwikkeling VAB beleid.
- › Aantrekkelijke woongemeente voedingsbodem voor nieuwe economie.
- › Toerisme als groeimarkt en als (neven)activiteit voor agrariërs.
- › Stimuleren extensief toerisme (uit de regio).
- › Aanleg van het snelfietspad F629.
- › Verbetering van bereikbaarheid via ring Tilburg/N629/A27.
- › Natuurgebieden beter verbinden met Dongen.
- › Samenwerkingsverbanden ondernemers centra en bedrijventerreinen verbeteren.
- › Regionale samenwerking versterken.
- › (Regionale) aanhaking Delta Rhine Corridor.
- › Gemeente-breed fonds vormen voor samenwerking.

Bedreigingen

- › Bedrijfsgronden in eigendom van de gemeente zijn bijna uitverkocht.
- › Afname areaal aan vruchtbare en sterke landbouweconomische gronden.
- › Ontwikkeling N629 staat momenteel op slot: levensader Dongen slibt dicht.
- › Demografische druk (vergrijzing/ontgroening).
- › Toenemend tekort aan arbeidskracht voor verschillende sectoren.
- › Bedrijven stoppen door gebrek aan opvolging.
- › Klimaatverandering, hittestress en netcongestie.

Wat zijn de kernopgaven?

Uit de voorgaande analyses, gesprekken met ondernemers en de SWOT-analyse komen de volgende kernopgaven naar voren:

- 1. Ruimte & bereikbaarheid.** Het toekomstbestendig houden van de bedrijventerreinen, het buitengebied en de centra door het bieden van voldoende kwalitatieve ruimte en goede bereikbaarheid.
- 2. Duurzaamheid & innovatief.** Stimuleren van slimme oplossingen voor uitdagingen op het gebied van energie, arbeidsmarkt en landelijk gebied.
- 3. Organiserend vermogen.** Verbeteren van de onderlinge samenwerking en gerichte financiering om de slagkracht te vergroten.
- 4. Ondernemersklimaat & positionering in de regio.** Kiezen van een onderscheidende positionering binnen de economische speerpunten van regio Hart van Brabant/Midpoint.
- 5. Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt.** Behouden en boeien van jong talent als fundament voor de toekomst.

Aan de hand van deze opgaven wordt al deels voorgesorteerd op de visie. De bovenstaande opgaven vormen de onderlegger om te werken aan de visie. In het volgende hoofdstuk geven we aan de hand van de visie, ambitie en uitvoeringsagenda richting aan hoe gemeente en ondernemers samen bovenstaande kernopgaven aan willen pakken.

3. Visie op de toekomst

Zoals in het vorige hoofdstuk naar voren is gekomen, zijn er diverse kerneigenschappen, maar ook opgaven op economisch gebied voor de gemeente Dongen. In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag: *waar willen we naartoe in economisch opzicht in Dongen?* Hiervoor is een hoofddoel opgesteld. Vervolgens gaan we binnen ieder thema verder de diepte in: *welke ambitie hoort daarbij?* Ook lichten we de vijf actielijnen verder toe.

Inleiding visie op de toekomst

Met de schematische weergave van de visie is in één oogopslag te zien wat onze visie is (hoofddoel), wat de ambitie is per thema (bedrijventerreinen, buitengebied, centra, toerisme/recreatie), en via welke actielijnen we de komende jaren willen gaan werken om de ambities te realiseren. In totaal hebben we vijf actielijnen beschreven. Deze komen overeen met de kernopgaven. Per actielijn wordt ingezoomd op de doelstelling.

We sluiten dit hoofdstuk af met een ingevulde, schematische weergave van de economische visie. In hoofdstuk 4 gaan we in op de acties en maatregelen die onder de verschillende thema's en actielijnen vallen. Een prioritering geeft uiteindelijk zicht op een 10-puntenactieplan.

Wat is onze visie? (hoofddoel)				
Wat is onze ambitie per thema?				
Op welke actielijnen gaan we focussen?				
Wat gaan we doen?				

Schematische weergave van de economische visie

Visie: ecosysteem als basis

Voor deze visie gebruiken we de ecosysteem-benadering als basis. Dit houdt in dat we de economie beschouwen als een samenhangend en onderling afhankelijk systeem, vergelijkbaar met hoe een ecologisch ecosysteem functioneert. De belangrijkste punten hierin zijn:

- Onderlinge verbindingen: Net zoals in de natuur zijn verschillende delen van de economie met elkaar verbonden. Veranderingen in één gebied kunnen gevolgen hebben voor andere delen van het systeem. We kijken ook over de gemeentegrenzen heen, omdat de economie van Dongen ook afhankelijk is van die van regio Hart van Brabant. De ligging van Dongen tussen Tilburg en Breda is hierbij een belangrijk gegeven.
- Complexiteit: De economie is complex, met veel variabelen en interacties. De ecosysteembenadering probeert deze complexiteit te begrijpen, in plaats van deze te vereenvoudigen. We kijken naar het aanbod binnen de gemeente (vestigingsfactoren), maar ook naar waar de inwoners werken en op welke wijze ondernemerschap wordt ingevuld en ondersteund.
- Duurzaamheid: Net zoals een ecologisch ecosysteem, streeft de economie naar duurzaamheid. Dat betekent dat we niet alleen kijken naar korte termijn winsten, maar ook naar de lange termijn. Groei is geen doel op zich, maar veel vaker een middel voor het realiseren van brede welvaart.
- Diversiteit: Een gevarieerde economie is sterker en flexibeler. Dit betekent dat we verschillende sectoren en benaderingen waarderen. We willen sterkten behouden, maar ook kijken waar Dongen nog beter in kan worden.
- Aanpassingsvermogen: Een goede economie kan zich aanpassen aan veranderingen. Beleid en samenwerkingen moeten flexibel zijn om te kunnen reageren op nieuwe situaties.
- Samenwerking: Alle relevante belanghebbenden moeten betrokken zijn en zich eigenaar voelen van de economische ontwikkeling van de gemeente. Dat gaat dan zowel over de grotere bedrijven op de bedrijventerreinen aan de rand van de gemeente, als de kleinere ondernemers in de kernen en het buitengebied.

De ecosysteembenadering is bedoeld om een breed perspectief op de economie te bieden, waarbij we begrijpen dat acties binnen een deel van het systeem invloed hebben op het geheel.

Visie 2030

In aanloop naar dit hoofddoel zijn op basis van de ecosysteembenadering verschillende scenario's verkend met verschillende ambitieniveaus (zie bijlage 2). Van een scenario waarop Dongen op huidige voet verder gaat, tot een scenario waarop Dongen volop inzet op groei. Er is gekozen voor een scenario waarop Dongen het bestaande verbetert en vernieuwt: een scenario met een gemiddeld tot hoog ambitieniveau:

VAN VOLUME NAAR WAARDE: DONGEN VERBETERT EN VERNIEUWT HET BESTAANDE

Onze focus ligt op Dongen als een aantrekkelijke gemeente waar inwoners fijn wonen, werken en recreëren: met goede voorzieningen, toekomstbestendige bedrijventerreinen en voldoende vertier in centra en buitengebied. We behouden en versterken het goede ondernemers- en vestigingsklimaat door te anticiperen op transitieopgaven (duurzaamheid, digitalisering, energie, arbeidsmarkt etc.). We richten ons in samenwerking met de ondernemers op het vitaal houden van het bestaande en de lokale behoeften. Prioriteit op het in stand houden van bestaande voorzieningen en stimuleren van ondernemerschap.

Dit scenario sluit aan bij Dongen als woongemeente en levert tevens de grootste bijdrage aan brede welvaart: van volume naar waarde. Het zet in op eigen kracht en doorontwikkeling op bestaande kwaliteit en sluit daarbij het beste aan op de ruimtelijke en economische opgaven die spelen in de gemeente. Tot slot is dit scenario ook het meest realistisch gezien het organiserend vermogen van ondernemers en uitvoeringskracht van de gemeente. Voor dat laatste is ook aandacht gevraagd door de ondernemers.

Wat is onze visie?
(hoofddoel)

Ambitieniveau

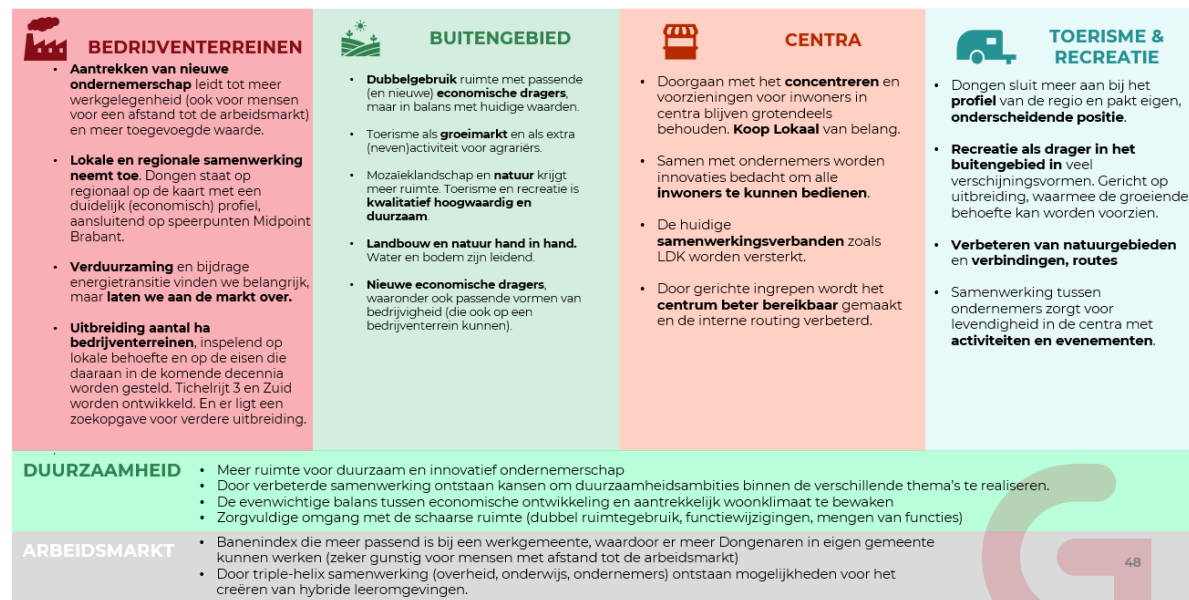
Dongen gaat op de huidige voet verder

Dongen koestert en verbetert het bestaande

Dongen zet in op groei

DONGEN VERBETERT EN VERNIEUWT HET BESTAANDE (2+)

Onze focus ligt op Dongen als een aantrekkelijke gemeente waar inwoners fijn wonen, werken en recreëren: met goede voorzieningen, toekomstbestendige bedrijventerreinen en voldoende vertier in centra en buitengebied. We richten ons in samenwerking met de ondernemers op het vitaal houden van het bestaande en de lokale behoeften. Prioriteit op het in stand houden van bestaande voorzieningen en stimuleren van ondernemerschap.

In bijlage 2 is een uitgebreider overzicht opgenomen met een toelichting op de verschillende scenario's.

De ambities per thema

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

We faciliteren de lokale behoeften om te innoveren, te groeien en om in Dongen te blijven. Ook willen we nieuw ondernemerschap aantrekken. Dit doen we vooral door te zorgen voor voldoende bestaande en nieuwe kwalitatieve en kwantitatieve ruimte. Inspelend op de lokale behoeften richten we ons op efficiënter ruimtegebruik, vergroenen, verduurzamen en optimaliseren van de bestaande bedrijventerreinen die we hebben. Het is van belang dat de markt hierin initiatief neemt. Daarnaast is uitbreiding van het aantal hectaren bedrijventerrein noodzakelijk. Lokale en regionale samenwerking nemen toe. Hierdoor werken we aan toekomstbestendige bedrijventerreinen.

Waardevol buitengebied

Een vitaal buitengebied vraagt om economische vitaliteit met een balans tussen productie, natuur, recreatie, duurzaamheid en leefbaarheid. We denken, binnen de publiekrechtelijke rol van de gemeente, mee met ondernemers die bijvoorbeeld door innovatie willen overstappen op extensieve landbouw. Nieuwe economische dragers zijn welkom, maar niet concurrerend met bestaande activiteiten en met bedrijventerreinen. We benutten kansen van toerisme en recreatie o.a. voor multifunctionele landbouw en zien toerisme als groeimarkt. Dit alles is gericht op een veerkrachtig buitengebied met constante dialoog over ruimtegebruik en oog en respect voor elkaars belangen.

Bruisende en vitale centra

Dongen fungeert als hét krachtige voorzieningencentrum van de gemeente voor met name dagelijkse boodschappen. 's Gravenmoer biedt voorzieningen, passend bij de kleinere omvang en rol. Het centrum van Dongen wordt een compacte, aantrekkelijke verblijfsplek, met meer ruimte voor beleving, levendigheid en ontmoeting. Zodat bestaande klanten het

centrum blijvend weten te vinden en voorzieningen behouden blijven. Gerichte ingrepen maken het centrum beter vindbaar/bereikbaar. Met de ondernemers werken we als gemeente samen om de koopkrachtbinding te versterken via promotie, evenementen en innovatieve concepten. En hierdoor het voorzieningenaanbod in de kernen op peil te houden en de centra vitaal en bruisend te maken.

Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren

Dongen heeft een complementaire functie als het gaat om recreatie en toerisme. Recreatie vormt één van de economische dragers in het buitengebied, maar zal ook levendigheid in de centra brengen met activiteiten en evenementen. De samenwerking tussen ondernemers neemt toe. Extensieve recreatie blijft een belangrijke vorm van recreatie in de gemeente: routes en verbindingen met natuurgebieden (ook buiten de gemeente) worden daarom versterkt.

Focus via vijf actielijnen

Op welke actielijnen gaan we focussen?	Ruimte & bereikbaarheid	Duurzaamheid & innovatief	Organiserend vermogen	Ondernemersklimaat & positionering in de regio	Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt
Doelstelling	Zorgen voor een goed ondernemersklimaat: toekomstbestendige bedrijventerreinen, buitengebied en centra. Hiervoor is voldoende kwalitatieve ruimte en een goede bereikbaarheid nodig.	Ondersteunen en verbinden van ondernemers om innovatie aan te jagen met duurzaamheid, circulariteit, energie en groen als aanjagers van deze ontwikkeling.	Samenwerking aanjagen waardoor ondernemers in collectieven werken om belangrijke doelen te bereiken.	Optimaliseren van onze gemeentelijke dienstverlening en zorgen voor een onderscheidend economisch verhaal in de regio.	Het versterken van de samenwerking en een betere aansluiting tussen onderwijs en de lokale arbeidsmarkt.
Toelichting	Ondernemers hebben ruimte nodig voor groei, ontwikkeling en innovatie. Hierbij gaat het naast nieuwe bedrijventerreinen (ruimte) ook om gezamenlijk aanpakken van bestaande ruimte om toekomstbestendig ondernemerschap te waarborgen. Een goede bereikbaarheid is in alle gevallen van cruciaal belang.	Ondernemers zijn aan zet voor aanpassingen op bedrijfsniveau, maar ook gezamenlijk voor de kwaliteit van hun leefomgeving. Door slimme verbindingen ontstaan innovatie en werken we aan toekomstbestendig ondernemen. De gemeente stimuleert ontwikkelingen op duurzaamheid- en klimaatmaatregelen.	Samenwerking is een cruciale voorwaarde om te werken aan de gedeelde ambitie voor de vier thema's. Door samenwerking wordt de slagkracht en effectiviteit van acties vergroot.	Accountmanagers kennen als geen ander de behoefte van ondernemers en zijn actief in netwerken in de regio. We willen tevreden ondernemers die doen waar ze goed in zijn: ondernemen.	Demografische druk zorgt voor een tekort aan arbeidskracht voor alle sectoren. Het bij elkaar brengen van passend werk voor inwoners en het lokale bedrijfsleven draagt bij aan een vitale economie. Ook onderwijspartners hebben hierbij een rol om het onderwijsaanbod aan te passen op vraag vanuit bedrijfsleven.

Schematische weergave visie, thema's en actielijnen

Wat is onze visie? (hoofddoel)	VAN VOLUME NAAR WAARDE: DONGEN VERBETERT EN VERNIEUWT HET BESTAANDE			
Wat is onze ambitie per thema?	Toekomstbestendige bedrijventerreinen	Waardevol buitengebied	Bruisende en vitale centra	Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren
Op welke actielijnen gaan we focussen?	Ruimte & bereikbaarheid			
	Duurzaamheid & innovatief			
	Organiserend vermogen			
	Ondernemersklimaat & positionering in de regio			
	Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt			

4. Van visie naar uitvoering

Het vorige hoofdstuk geeft de ambities en actielijnen voor de economisch visie van Dongen weer. Dit hoofdstuk gaat hierop verder en benoemt de acties en maatregelen die nodig zijn om de ambities te behalen.

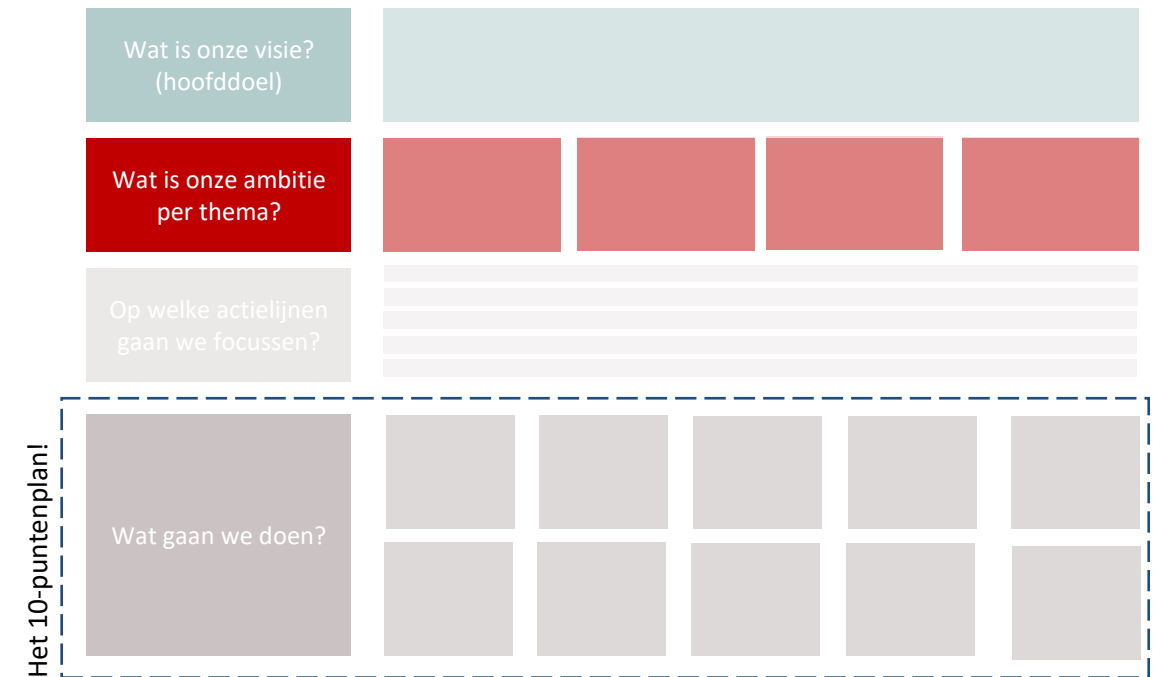
Uitvoering: gevormd vanuit de ambitie per thema

De komende jaren gaan we werken aan de ambitie op de vier thema's. Op basis van analyses, input van ondernemers en stakeholders is opgehaald welke actiepunten aansluiten bij en zorgen voor het behalen van de opgestelde ambitie. Er zijn vijf actielijnen gevormd en deze bevatten verschillende actiepunten, waarvan sommige ook prioriteit hebben. Per actiepunt geven we aan wat we gaan doen, wie dit gaat doen, wanneer we dit gaan doen en wat de rol van de gemeente is.

De geprioriteerde acties vormen een **10-puntenplan** voor de uitvoering. Het 10-puntenplan helpt om focus aan te brengen. Hierdoor zetten we onze inzet effectief in en gebruiken we onze expertise optimaal. We kunnen immers niet alles zelf doen. Samenwerking met ondernemers, onderwijs en andere partners is daarbij noodzakelijk.

Per thema (*toekomstige bedrijventerreinen/waardevol buitengebied/ bruisende en vitale centra/natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren*) worden actiepunten geformuleerd verdeeld over drie verschillende actielijnen (*ruimte & bereikbaarheid/duurzaam & innovatief/organiserend vermogen*).

Voor de twee overige actielijnen (*ondernemersklimaat & positionering in de regio/aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt*) zijn de actiepunten overkoepelend geformuleerd (thema overstijgend).

Schematische weergave voor de economische visie

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

We werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen

We faciliteren de lokale behoeften om te innoveren, te groeien en om in Dongen te blijven. Ook willen we nieuw ondernemerschap aantrekken. Dit doen we vooral door te zorgen voor voldoende bestaande en nieuwe kwalitatieve en kwantitatieve ruimte. Inspelend op de lokale behoeften richten we ons op efficiënter ruimtegebruik, vergroenen, verduurzamen en optimaliseren van de bestaande bedrijventerreinen die we hebben. Het is van belang dat de markt hierin initiatief neemt. Daarnaast is uitbreiding van het aantal hectaren bedrijventerrein noodzakelijk. Lokale en regionale samenwerking nemen toe. Hierdoor werken we aan toekomstbestendige bedrijventerreinen.

Uitgangspunten en randvoorwaarden

- We gaan voor een sterkere profilering, ook met specifieke bedrijvigheid, waarin Dongen wil excelleren. Wat dat betreft is de 'maakindustrie' iets typerends voor Dongen. Innovatieve bedrijven in de maakindustrie hebben onze focus bij het aantrekken van bedrijven.
- Economische ontwikkeling gaat niet ten koste gaan van het milieu, het landschap of het unieke karakter van de gemeente.
- Economische activiteiten zijn op passende schaalgrootte voor Dongen. Een juiste infrastructuur is in de toekomst noodzakelijk om deze activiteiten goed te kunnen uitvoeren.
- Revitalisering van bedrijventerreinen is de eerste stap. Hiermee kan bijvoorbeeld intensief ruimtegebruik bevorderd worden, maar ook verstening worden tegengegaan. Bedrijven en gemeente hebben hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid.
- Duurzame uitbreiding en ontwikkeling is de tweede stap. Deze ontwikkelingsruimte is aanwezig ter plaatse van Tichelrijt Zuid en Tichelrijt III. Binnen het regionale afsprakenkader zijn deze terreinen in beeld als kleinschalig functionele en stedelijke terreinen voor vraaggerichte ontwikkeling.
- Met uitgiftenprotocol kunnen we beter sturen op het type bedrijven dat zich kan vestigen: nieuwe innovatieve bedrijven (niet meer van hetzelfde). In het protocol nemen we een standaard op voor duurzaamheid minimaal BREAAAM Excellent of GPR 8.
- We streven ernaar dat nieuwe ontwikkelingen of herstructurering van bedrijventerreinen energieneutraal zijn. Hiervoor zetten we in op verduurzaming van de energiebehoefte. Verduurzaming en bijdrage energietransitie is van belang, maar wordt aan de markt overgelaten.
- We maken bedrijventerreinen groener. Dit brengt veel voordelen met zich mee op economisch, ecologisch en sociaal gebied. Meer groen heeft een positieve uitwerking op de bedrijfsvoering van op terreinen gevestigde ondernemingen: beperkt hittestress/wateroverlast, zorgt voor aantrekkelijke uitstraling, goed voor gezondheid en concentratievermogen.
- Ondernemers op bedrijventerreinen moeten collectief en goed georganiseerd zijn en de regio weten te vinden voor onderlinge samenwerkingen. Dit helpt mede om de duurzaamheidsambities waar te maken.
- We zoeken naar een betere aansluiting tussen onderwijs en lokale arbeidsmarkt, door een hybride leeromgeving op te zetten.
- Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen vraagt tijd en inzet: Het is noodzaak om deze opgave op te delen in verschillende kleine projecten om, in samenwerking met ondernemers, aan de slag te gaan.

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

Intensivering om te werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen

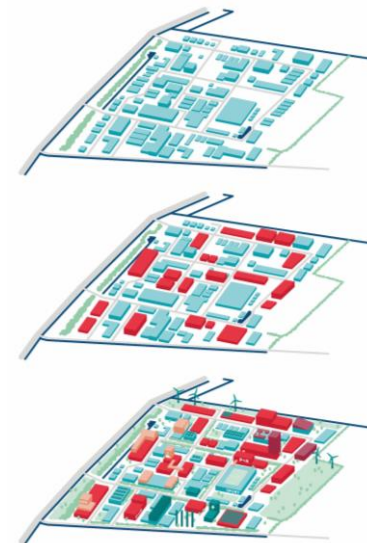
Intensivering is het beter ruimtelijk benutten van bestaande bedrijventerreinen en heeft vaak de eerste voorkeur voor uitbreiding. Het doel hiervan is om meer te doen met de bestaande ruimte, mits duurzaam en klimaatadaptatief ingericht. Hierdoor wordt toegewerkt naar toekomstbestendige bedrijventerreinen waar de beschikbare ruimte multifunctioneel is en (mede) daardoor bijdraagt aan de brede welvaart in de eigen gemeente. Bedrijventerreinen leveren hierdoor een grote bijdrage aan de omgevingskwaliteit. Intensivering is daarbij een middel. Via intensivering is het ook mogelijk om de hoeveelheid en variatie aan of omzet per m2 of productie te vergroten. Dit kan uiteindelijk leiden tot een sterk en gevarieerd aanbod aan banen per m2 bedrijventerrein. Uit Stec onderzoek blijkt dat het bedrijventerrein Tichelrijt kansrijk is om te intensiveren.

Green Deal Tichelrijt

Gemeente Dongen is gestart met een Green Deal. Deze zet in op het gezamenlijk en integraal verduurzamen voor het bedrijventerrein Tichelrijt. Er is een verkenning gedaan naar de behoeften op het gebied van energie besparen en duurzaam opwekken, vergroening van het terrein, waterberging en circulaire productie en processen. Naast ondernemers zijn ook partners uit het veld betrokken, zoals Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) het Waterschap, de Omgevingsdienst en Midpoint. Inmiddels hebben in oktober en december 2023 bijeenkomsten plaatsgevonden.

Toename van
intensivering
en efficiënt
ruimtegebruik

Visualisatie intensiveringskansen op bedrijventerreinen (Ginder)

Voorbeeld: Zaltbommel – Samenwerking op bedrijventerreinen

Zaltbommel heeft voor nieuwe en bestaande bedrijventerreinen een stevige organisatie staan wat betreft samenwerkingen en financieringen.

Met structurele financiering van gemeente en ondernemers (ondernemersfonds) komen ze samen tot projecten voor de bedrijventerreinen met thema's zoals duurzaamheid / veiligheid / leefbaarheid / vitaliteit etc. Alle bedrijventerreinen zijn vertegenwoordigd in het bestuur. Alle ondernemers, die er gevestigd zijn, kunnen gebruikmaken van de kracht van de collectiviteit.

Voor het bedrijventerrein De Wildeman is een apart Parkmanagementorganisatie opgesteld, gericht op dit specifieke bedrijventerrein. Ieder bedrijf wordt verplicht lid bij grondverkoop. Dit draagt bij aan de versterking van de kernwaarden van het bedrijventerrein (duurzaamheid, bereikbaarheid en veiligheid), maar ook aan de onderlinge betrokkenheid.

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

Actie lijnen	Wat gaan we doen? = o.a. geprioriteerde acties uit 10 puntenplan	Wie?	Wanneer?	Rol van de gemeente?
Ruimte & bereikbaarheid	Opstellen integraal actieplan per bedrijventerreinen met daarin een verdiepingsslag op de ontwikkelrichting en het gewenste profiel. Dit wordt gekoppeld aan een behoefteonderzoek onder het lokale bedrijfsleven. Met een behoefteonderzoek krijgen we in kaart wat de behoefte en (lange termijn) ambitie is van ondernemers op de bedrijventerreinen.	Gemeente en ondernemers (-collectief) op de bedrijventerreinen. Behoefteonderzoek eventueel in samenwerking met lokale makelaars	Gefaseerde aanpak vanaf 2024. Beginnen met een actieplan voor Tichelrijt	Initiëren actieplannen en behoefteonderzoek. Creëren randvoorwaarden voor ontwikkelingen. Initiatief ligt voor een groot deel bij de markt. Maar collectiviteit vergroot de slagkracht
	Vervolgens zou, ook als vervolgstap op het onderzoek van Stec, in samenwerking met vastgoedeigenaren en gebruikers een plan moeten worden uitgewerkt over waar de meeste kansen liggen voor intensivering, ook kijkende naar de kaders van het omgevingsplan. Het actieplan bevat een procesaanpak en handvatten om daar te komen en we houden rekening met bereikbaarheid en de duurzaamheid-, klimaat- en energieopgaven. We brengen in kaart welke schuifruimte er is om efficiënt ruimtegebruik te stimuleren en creëren voorzienbaarheid op potentiële transformatielocaties.			
Duurzaam & innovatief	Uitbreiden Tichelrijt. Actieplan opstellen om het bedrijventerrein uit te breiden voor meer hectare. Het actieplan bevat een procesaanpak en handvatten om daar te komen en we houden rekening met bereikbaarheid en de duurzaamheid-, klimaat- en energieopgaven. Voor de uitgiften van gronden wordt een uitgiftenprotocol vastgesteld met transparante criteria.	Ondernemers (-collectief) op de bedrijventerreinen samen met gemeente	Continuering	Aanjagen van samenwerking
	Stimuleren verduurzaming bedrijventerreinen, zoals zonnedaken en energiebesparende maatregelen door aansluiten op regionale initiatieven (Green Deal).			
Organiserend vermogen	Stimuleren sterke maakindustrie en innovatief vermogen ondernemers door aansluiting op regionale verenigingen/programma's binnen bijvoorbeeld Midpoint Brabant.	Ondernemers op de bedrijventerreinen samen met gemeente	Continuering	Proactief accountmanagement. Ondernemers zijn uiteindelijk aan zet o.a. voor aanpassingen/innovatie op bedrijfsniveau
	Toewerken naar georganiseerde samenwerking (ondernemerscollectief) op bedrijventerreinen door het opzetten van een actief samenwerkingsverband gericht op bedrijventerreinen (bij voorkeur gecombineerd met middelen om samen te investeren, zoals BIZ per bedrijventerrein of ondernemersfonds voor de hele gemeente). Als eerste stap het opzetten van werkgroepen per bedrijventerrein (voor o.a. thema's als bereikbaarheid en duurzaamheid) en actief aanhaken bij trajecten die met de Green Deal al lopen.			
			Hiermee kan per direct worden gestart	Aanjagen van samenwerking

Waardevol buitengebied

We werken toe naar een waardevol buitengebied

Een vitaal buitengebied vraagt om economische vitaliteit met een balans tussen productie, natuur, recreatie, duurzaamheid en leefbaarheid. We denken binnen de publiekrechtelijke rol van de gemeente mee met ondernemers die bijvoorbeeld door innovatie willen overstappen op extensieve landbouw. Nieuwe economische dragers zijn welkom, maar niet concurrerend met bestaande activiteiten en met bedrijventerreinen. We zien toerisme en recreatie als groeimarkt. We benutten daarnaast juist ook de kansen die de landbouw- en energietransitie bieden, onder meer voor de glastuinbouw.

Uitgangspunten en randvoorwaarden

- We behouden het agrarische karakter van het buitengebied, maar zetten in op de landbouwtransitie. Landbouw blijft de belangrijkste gebruiker van grond en dus de belangrijkste economische factor.
- Economische ontwikkelingen mogen het unieke karakter van onze gemeente niet schaden. We zetten in op het combineren van bedrijvigheid en landschapselementen. Mozaïeklandschap en natuur krijgen meer ruimte. Water en bodem zijn sturingsprincipes.
- Het bieden van perspectief voor de land- en tuinbouw is mede afhankelijk van provinciaal- en landelijk beleid. Wel bieden we ruimte voor ontwikkeling van bestaande glastuinbouwbedrijven in het doorgroeigebied glastuinbouw ten noordoosten van de kern Dongen. Hierbij stimuleren we de energietransitie in de glastuinbouw en hebben we aandacht voor arbeidsmigratie.
- We stimuleren ontwikkelingen op duurzaamheid- en klimaatmaatregelen: zoals transitie naar duurzame en circulaire landbouw.
- We stimuleren nieuwe economische dragers, waaronder ook passende vormen van bedrijvigheid die geen plek op de bedrijventerreinen kunnen vinden.

- Toerisme wordt gezien als groeimarkt, maar primair als extra (neven)activiteit voor agrariërs. Waar nodig bieden we ruimte voor extensieve landbouw, nieuwe/aanvullende verdienmodellen (zoals nieuw windmolenbeleid), natuur en biodiversiteit.
- Per gebied kijken we welke gebiedstypologieën passend zijn (zie kader). We maken hierbij onderscheid in gebieden met meer ruimte voor toerisme en recreatie, gebieden voor grondgebonden landbouw en gebieden waar ingezet wordt op innovatieve en gesloten landbouw. We vinden daarmee een goede balans tussen landbouwfuncties, agrarische ontwikkelingen, landschappelijke waarden en ontwikkelingen.

Voorbeeld: De juiste functie op de juiste plek

De verwachting is dat de komende jaren meer agrarische bebouwing leeg komt te staan. Boeren stoppen of hebben simpelweg geen opvolging. Maar het invullen van vrijkomende agrarische bebouwing is een uitdaging. Nieuwe economische activiteiten in het buitengebied bieden hiervoor kansen. Maar waar kunnen deze activiteiten het best landen? Dit kan zichtbaar worden gemaakt met een kansenskaart.

Binnen Dongen zijn verschillende gebiedstypologieën denkbaar zoals in de onderstaande figuur is weergegeven. Elk gebied draagt op een eigen manier bij aan de brede welvaart en leefbaarheid in de gemeente. Ieder gebied heeft ook zijn eigen karakteristiek en functie. Maar de gebieden zijn ook aan elkaar verbonden. De karakteristieken en functies van deze gebieden zijn bepalend welke (nieuwe) economische activiteit inpasbaar en mogelijk is.

Waardevol buitengebied

Actie lijnen	Wat gaan we doen? = o.a. geprioriteerde acties uit 10 puntenplan	Wie?	Wanneer?	Rol van de gemeente?
Ruimte & bereikbaarheid	Brede kansenkart opstellen voor nieuwe economische dragers in het buitengebied, waarbij zichtbaar wordt welke bedrijvigheid kan landen in het buitengebied (uitwisselen restwarmte, maakindustrie met lage milieueffecten, recreatie en toerisme).	Gemeente (in samenwerking met ondernemers uit het buitengebied)	Uitwerking van Omgevingsvisie (en economische visie) in programma's. Vanaf 2025	Initiëren en vervolgens faciliteren (scheppen van RO-kaders)
	Op basis van de Omgevingsvisie en de brede kansenkart gaan we integrale kaders opstellen voor bedrijvigheid in het buitengebied, zodat duidelijk wordt welke bedrijvigheid zich wel en welke zich niet kan vestigen en aan welke randvoorwaarden die dan moeten voldoen (waaronder VAB's). Soms geef je meer ruimte en soms maak je scherpere keuzes wat je wel of niet wilt op bepaalde plekken.			
Duurzaam & innovatief	Regelmatig overleg agrarische zaken (jaarlijks) met oog op ruimtegebruik, innovatie en duurzaamheid. Actief betrekken sector bij beleids- en kadervorming. Ook wordt inzichtelijk wie stoppers zijn en hoe deze te verbinden met nieuwe initiatieven.	Gemeente en ondernemers(-collectief)	Jaarlijks	Initiëren en vervolgens faciliteren
Organiserend vermogen	In navolging van de gesprekken met jonge agrariërs gaan we alle ondernemers uit het buitengebied betrekken bij het ondernemerscollectief (georganiseerde samenwerking, zie centra en bedrijventerreinen), zodat zij kunnen aanhaken bij themabijeenkomsten gericht op innovatie. Lokale kennis wordt benut om zo aantrekkelijkheid van Dongen te verhogen.	Ondernemers (-collectief)/ondernemers buitengebied	Continu	Faciliteren

Bruisende en vitale centra

We werken toe naar bruisende en vitale centra

Dongen fungeert als hét krachtige voorzieningencentrum van de gemeente voor met name dagelijkse boodschappen. 's Gravenmoer biedt voorzieningen, passend bij de kleinere omvang en rol. Het centrum van Dongen wordt een compacte, aantrekkelijke verblijfsplek, met meer ruimte voor beleving, levendigheid en ontmoeting, zodat bestaande klanten het centrum blijvend weten te vinden en voorzieningen behouden blijven. Gerichte ingrepen maken het centrum beter vindbaar/bereikbaar. Met de ondernemers werken we als gemeente samen om de koopkrachtbinding te versterken via promotie, evenementen en innovatieve concepten. En zo het voorzieningenaanbod in de kernen op peil te houden en de centra vitaal en bruisend te maken.

Uitgangspunten en randvoorwaarden

- Ontmoetingsfuncties (winkels, weekmarkt, cultuur en dienstverlening) concentreren zich zoveel mogelijk in het centrum van Dongen. De kern 's Gravenmoer behoudt huidig voorzieningenaanbod.
- In het centrumgebied stemmen we de voorzieningen af op de wensen van bewoners en ondernemers. Zo houden we het centrum levendig.
- Leegstand willen we verminderen door compactisering en een betere mix van wonen en werken in en rondom het centrum van Dongen.
- We willen een goed te bereiken en aantrekkelijk gebied met voldoende parkeermogelijkheden: een goed vestigingsklimaat en ruimte voor ondernemerschap in zowel de kern Dongen als 's Gravenmoer.
- Ondernemers in het centrum moeten collectief en goed georganiseerd zijn. Goed centrummanagement als verbindende schakel tussen ondernemers, overheid, de weekmarkt, evenementenorganisatoren en vastgoedeigenaren is hiervoor noodzakelijk.

- Meer circulariteit en duurzaamheid bij ondernemingen gaan we stimuleren.
- We zoeken naar een betere aansluiting tussen onderwijs en lokale arbeidsmarkt.

Voorbeeld: BIZ in Gennep

In Gennep is sinds 2022 een ondernemerscollectief actief met structurele financiering (middels een BIZ).

Ondernemers in Gennep zien kansen om via samenwerking het economisch functioneren van het centrum van Gennep te versterken. Met als doel: meer bezoekers, die vaker komen en meer besteden. Samen investeren ze in het centrum om deze op de kaart te zetten, de aantrekkelijkheid te verhogen en de omzet te vergroten. Dit alles middels een bedrijveninvesterings-zone (BIZ), wat concreet vorm heeft gekregen in een activiteitenplan (2021-2025). Het biedt een kader voor gezamenlijke investeringen van ondernemers in het centrum van Gennep voor de komende vijf jaar. De gemeente is een belangrijke partner bij de plannen en de totstandkoming van activiteiten

Bruisende en vitale centra

Actie lijnen	Wat gaan we doen? = o.a. geprioriteerde acties uit 10 puntenplan	Wie?	Wanneer?	Rol van de gemeente?
Ruimte & bereikbaarheid	Intern routingplan voor het centrum van Dongen verbeteren door te kijken naar verkeerstromen vanuit wandelaars, fietsers en automobilisten. Samen met belangrijke stakeholders (zoals de ondernemer en de bezoeker) worden in het plan suggesties opgenomen om de bereikbaarheid/zichtbaarheid van het centrum te versterken middels kleinere en grotere ingrepen. Daarbij kijken we naast een interne routing naar de kwaliteit van de ruimte en de panden, en waar dit verbeterd kan worden.	Ondernemers(-collectief) en gemeente	2024	Initiëren
Duurzaam & innovatief	Stimuleren circulariteit en duurzaamheid onder ondernemers en eigenaren van panden door organiseren inspiratiesessies voor energiebesparende of circulaire maatregelen. Hierbij komen ondernemers samen tot een prioritering en er mogelijk collectief afspraken worden gemaakt (bv. eerste winkelgebied zonder plastic tassen). Eerste stap is het uitvoeren van de Green Deal voor het centrum, vergelijkbaar met die voor bedrijventerreinen.	Gemeente in samenwerking met ondernemers(-collectief) en pandeigenaren	Continu	Faciliteren
Organiserend vermogen	Zorgen voor een georganiseerde samenwerking in de centra van Dongen waardoor bestaande aanbod zichtbaarder wordt en er nieuw onderscheidend aanbod kan bijkomen. Doorontwikkelen van huidige structuur van LDK (ondernemerscollectief) waarbij de onderlinge samenwerking (bestuur, ondernemers en centrummanager) en met de gemeente wordt geoptimaliseerd. We gaan ook kijken naar de meest effectieve financieringsvorm. We starten met een samenwerkingsconvenant waarin duidelijk wordt wat de doelen zijn en wie welke rol op zich neemt.	Gemeente in samenwerking met ondernemers uit de centra/LDK bestuur	Direct starten. De bereidheid bij ondernemers is al uitgesproken	Aanjagen van samenwerking
	Behalen Keurmerk Veilig Ondernemen waardoor we aan de consument laten zien dat gemeente, politie en ondernemers serieus bezig zijn met een veilig en schoon winkelgebied.	Gemeente	Iedere 3 jaar	Initiëren

Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren

We werken toe naar natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren

Dongen heeft een complementaire functie als het gaat om recreatie en toerisme. Recreatie vormt een van de economische dragers in het buitengebied, maar zal ook levendigheid in de centra brengen met activiteiten en evenementen. De samenwerking tussen ondernemers neemt toe. Extensieve recreatie blijft een belangrijke vorm van recreatie in de gemeente: routes en verbindingen met natuurgebieden (ook buiten de gemeente) worden daarom versterkt.

Uitgangspunten en randvoorwaarden

- We behouden en versterken het groen, de rust en de ruimte in het buitengebied.
- Recreatie verrijkt onze gemeente, maar mag niet ten koste gaan van andere functies zoals het agrarische karakter in het buitengebied.
- We stimuleren lokale verbinding. Hierna kan de samenwerking regionaal sterker gezocht worden.
- We zetten het huidige aanbod aantrekkelijk en onderscheidend in de markt (zie voorbeelden in het kader). Samen Dongen biedt hier mogelijk een aanzet voor.
- Extensieve recreatie simuleren we nog actiever: wat er nu is, wordt beter in de markt gezet en (fysiek) met elkaar verbonden. Daarbij worden ontwikkelmogelijkheden voor recreatieve wandel- en fietspaden, ook richting omliggende gemeenten, verder onderzocht.
- (Verblijfs-) recreatie verwelkomen we in het buitengebied, mits dit landschappelijk past en cultuurhistorische waarden niet worden aangetast.

Voorbeelden – Profilering gemeenten zonder grote trekkers

Gemeente Land van Cuijk weet zichzelf goed in de markt te zetten met dat wat de gemeente te bieden heeft. Zonder daadwerkelijk grote trekkers beschikt de gemeente wel over veel recreatieve voorzieningen. Dit probeert de gemeente steeds scherper neer te zetten zodat het een eenduidige profilering heeft en de gemeente zichzelf nog beter kan promoten (van onderdompelen in het Land van Cuijk – tot – beleef de geschiedenis van Nederland in het Land van Cuijk). Een uitgebreide website, inclusief Engelse vertaling biedt daarvoor de juiste informatievoorziening.

Een ander voorbeeld is Beleven in Oosterhout. Op een goede, aansprekende manier wordt het lokale uitgelicht, inclusief programma van activiteiten en highlights uit de regio.

Tot slot is ook de 'Ronde van Drenthe' een aansprekend voorbeeld als het gaat om profilering: gemeente Midden-Drenthe heeft twee belangrijke trekkers (museumdorp Orvelte en Kamp Westerbork), maar zij profileren zich als dé uitvalsbasis voor een bezoek aan Drenthe, vanwege hun ligging midden in Drenthe (waardoor alles in Drenthe op max 30 minuten afstand is). Ook dit is een goede manier om jezelf scherp in de regio neer te zetten.

Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren

Actie lijnen	Wat gaan we doen? = o.a. geprioriteerde acties uit 10 puntenplan	Wie?	Wanneer?	Rol van de gemeente?
Ruimte & bereikbaarheid	Voortzetten van plannen omtrent het verbeteren van natuurgebieden en verbindingen, routes vanuit een plan voor het gebied. Verbind de (omliggende) natuurgebieden letterlijk door groene/ecologische zones. We maken ze beter toegankelijk met goede wandel- en fietspaden en zichtbaarder met routes, mooie stops/arrangementen en bewegwijzering. Voorzetten plannen in lijn met NPLG-BPLG, Vitaal Platteland HvB en programma buitengebied.	Gemeente, ondernemers en regio	Continueren	Organiseren
Duurzaam & innovatief	Stimuleren van zichtbaarheid en innovatie van bestaand aanbod . De bestaande voorzieningen promoten en zichtbaarder maken: een overzichtelijke website. Zowel offline, online als de inzet van social mediacampagnes vanuit een gezamenlijk marketingplan met een Dongens beeldmerk en het sterker promoten van het Dongens' DNA.	Ondernemers, eigenaren en andere partijen samen met de gemeente	Vanaf 2024, continu	Initiëren en vervolgens faciliteren
Organiserend vermogen	Merkpositie ontwikkelen voor Dongen in de regio. Om op deze manier meer te profiteren van toerisme in de regio. Een bepaalde profilering kan vooral bijdragen aan het behouden en versterken van het bestaande voorzieningenniveau in gemeente. De profilering sluit aan op het DNA van Dongen.	Gemeente, ondernemers en regio	2024	Initiëren

Overkoepelende actielijnen en actiepunten

Actie lijn	Wat gaan we doen? = o.a. geprioriteerde acties uit 10 puntenplan	Wie?	Wanneer?	Rol van de gemeente?
Ondernemersklimaat & positionering in de regio	Continuering van samenwerking met Regio Hart van Brabant , waarbij voor Dongen een sterke(re) aanhaking op de verschillende economische programma's van Midpoint Brabant wordt gerealiseerd. Ondernemers informeren over regionale ontwikkelingen, programma's en middelen.	Gemeente in samenwerking met ondernemers	Continuering	Huidige positie binnen de regio (voorzitter poho Economie) behouden
	Opstellen accountmanagementplan . Actieve communicatie en zichtbaarheid om alle (nieuwe) ondernemers uit de gemeente in beeld te krijgen. Starten met een data-analyse en bijeenkomsten om het netwerk te versterken op gemeentelijk niveau en waar mogelijk regionaal aan te haken (Midpoint Brabant). Daarnaast verbeteren zichtbaarheid digitaal bedrijvenloket (op eventueel aparte gemeentelijke business website) voor startende en bestaande ondernemers (waaronder ZZP'ers). Adequate informatieverschaffing op gemeentelijke website.	Gemeente, met ondernemers(-collectief) samen met de bestaande ondernemersverenigingen	Opstarten in 2024	Initiëren
	Continueren bedrijfsbezoek portefeuillehouder, eventueel i.c.m. ambtenaar economie, toerisme en accountmanager.	Gemeente	Continuering	
Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt	Talent boeien en binden . Zowel Regio Hart van Brabant als de gemeente streven ernaar om talent te boeien en te binden vanuit de brede Human Capital Agenda. De regio zet hiervoor het Leerwerkloket in, als startpunt voor een betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. We leggen de nadruk op het bevorderen van kennisuitwisseling, mobiliteit op de arbeidsmarkt en het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en lokale werkgelegenheid. We gaan actief verkennen wat mogelijke uitwisselingen zijn tussen educatie en bedrijfsleven en organiseren open dagen op de bedrijventerreinen gericht op maakindustrie en dienstverlening.	Gemeente, onderwijs en ondernemers	Continu	Bedrijfsleven en onderwijs (lokaal/regionaal) zijn aan zet voor een goede verbinding. De gemeente faciliteert en is een verbindingspartner

Samenvatting visie & 10-puntenplan

Wat is onze visie? (hoofddoel)	VAN VOLUME NAAR WAARDE: DONGEN VERBETERT EN VERNIEUWT HET BESTAANDE			
Wat is onze ambitie per thema?	Toekomstbestendige bedrijventerreinen	Waardevol buitengebied	Bruisende en vitale centra	Natuurlijk, gemoedelijk en verrassend recreëren
Op welke actielijnen gaan we focussen?	Ruimte & bereikbaarheid			
	Duurzaam & innovatief			
	Organiserend vermogen			
	Ondernemersklimaat & positionering in de regio			
	Aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt			
Wat gaan we doen?	Continuering samenwerking Regio Hart van Brabant			
	Talent boeien en binden			
	Georganiseerde samenwerking voor bedrijventerreinen, centra en buitengebied			
	Opstellen integraal actieplan bedrijventerreinen	Brede kansentaart voor het buitengebied opstellen	Interne routing plan verbeteren	Merkpositie ontwikkelen voor Dongen
	Uitbreiden Tichelrijt		Stimuleren circulariteit en duurzaamheid	Stimuleren van zichtbaarheid en innovatie van bestaande aanbod

 = prioriteit

Het 10-puntenplan!

Uitvoering & monitoring

Uitgangspunten als basis voor de uitvoering

In de praktijk zien we een aantal uitgangspunten die belangrijk zijn om succesvol aan de slag te kunnen gaan met de economische visie:

- Een gemeenschappelijk koers als basis. Deze visie is de koers.
- Beoogde doelen staan centraal. Actiepunten in deze visie zorgen ervoor dat overleggen (zie onderstaande alinea) resultaatgericht zijn.
- We maken werk van het 10-puntenplan. Met op korte termijn een focus op het opstellen van een toekomstbeeld voor de bedrijventerreinen en het aanjagen van het organiserend vermogen.
- Uitvoering vraagt commitment op korte en lange termijn: van zowel de gemeente, ondernemers als van andere partijen.
- Het is van belang om successen die we samen bereiken te delen, maar ook vooral te vieren.

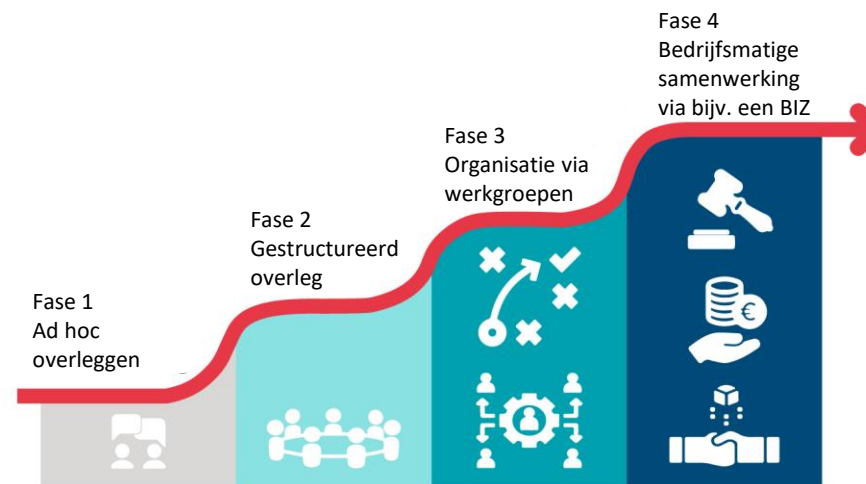
Samenwerking heeft prioriteit

Gedurende het proces kwam naar voren dat er behoefte is aan samenwerking. Het versterken van het organiserend vermogen valt onder een van de actielijnen, maar verdient bijzondere aandacht en prioritering. Het vormt immers de basis voor een vitale economie en de uitvoeringskracht die nodig is om dat te bereiken. We kunnen dat echter niet voor ieder focusgebied tegelijkertijd oppakken. We gaan mede om die reden uit van een groeimodel (zie figuur rechts).

Voor de centra benutten we de bestaande samenwerking van de ondernemers die groeiende is. We ondersteunen ondernemers om van fase 2 naar fase 3 en 4 te komen. Voor bedrijventerreinen is de huidige samenwerking diffuus: bedrijven weten elkaar te

vinden als het nodig is, maar er is (naast netwerkmomenten met VOCD) geen sprake van een vaste structuur. Deze samenwerking is wezenlijk van belang om de grotere opgaven op de bedrijventerreinen aan te kunnen. Om deze samenwerking aan te jagen, starten we met het samenstellen van een werkgroep. Deze gaat de behoeften van ondernemers onderzoeken en samen met de gemeente de actieplannen voor de bedrijventerreinen vormgeven. Thema's die daarbij aan de orde kunnen komen, zijn: ruimte, bereikbaarheid, mobiliteit, vergroening, energie en veiligheid.

Zowel voor centra als bedrijventerreinen ambiëren we fase 4: een bedrijfsmatige en structurele samenwerking waarin doelen tussen gemeente en ondernemers zijn afgestemd. In het buitengebied beperken we ons vanwege de omvang, complexiteit en uiteenlopende kenmerken tot een ondernemerscollectief dat binnen bedrijventerreinen en/of centra wordt opgezet, waarbij ondernemers uit het buitengebied thema-afhankelijk aanhaken.

Samenwerking is een groeimodel (bron: Ginder)

Coördinatie van ambtelijke inspanningen

Om de samenwerking te bevorderen, wordt binnen de gemeente (evt. per thema) een coördinator aangesteld. Deze coördinator faciliteert minstens twee keer per jaar een overleg met vertegenwoordigers van ondernemers, onderwijsinstellingen en andere relevante belanghebbenden. Op basis van de visie en het 10-puntenplan kan een gezamenlijk actieplan worden opgesteld en wordt de voortgang gezamenlijk geëvalueerd. Dit biedt de mogelijkheid om, indien nodig, regelmatig bij te sturen. Omdat de route en stappen in de loop van de tijd kunnen veranderen, terwijl de gezamenlijke doelstellingen leidend blijven. Ondernemers dragen de verantwoordelijkheid voor het creëren van draagvlak. De ambassadeurs die betrokken zijn geweest bij het opstellen van deze visie, kunnen hierbij mogelijk een rol spelen.

Monitoring van de voortgang van de economische visie

Monitoring is van cruciaal belang voor het ontwikkelen en bijsturen van nieuw beleid en biedt tevens inzichten om, waar nodig, onze inzet, capaciteit en middelen aan te passen. Het is ook een manier om ondernemers en andere partners betrokken te houden bij de uitvoering van het beleid. Verschillende methoden kunnen worden toegepast om de voortgang van de economische visie te monitoren.

De eerder geschetste organisatiestructuur met werkgroepen wordt gezien als een belangrijke vorm van monitoring. Door regelmatig bijeen te komen en het 10-puntenplan als leidraad te hanteren, wordt de focus behouden en wordt de energie in het proces gestimuleerd.

Investeren in de lokale economie

Het uitvoeringsprogramma dat in deze visie is opgenomen, vraagt om forse investeringen, van de gemeente maar ook van ondernemers, (vastgoed)eigenaren en maatschappelijke organisaties. Het is een ambitieus programma dat niet vanzelf van de grond komt. Voor de gemeente ligt er bij veel acties een initiërende of faciliterende rol. In eerste instantie gaat het om inzet voor aanpassingen van beleid/kaders, het opstellen van actieplannen en het voorbereiden van projecten. Dit vergt inzet van ambtelijke capaciteit en voorbereidingskosten. Het bestaande werkbudget van economie is hiervoor ontoereikend. Echter, kunnen op veel onderdelen ook andere budgetten, zowel intern als extern, benut worden als cofinanciering (regio, provincie maar ook fondsvorming door lokale ondernemers). Deze visie is adaptief, daarom zal per jaar (bij de monitoring) bekeken moeten worden wat er nodig is om uitvoering te geven aan de actuele acties en dit, indien nodig, voor te leggen aan de gemeenteraad.

Dit rapport is met uiterste zorgvuldigheid tot stand gekomen op basis van deskundig onderzoek. Onderhavig rapport bevat een weergave en interpretatie van (delen van de) onderzoeksresultaten. Het is anderen toegestaan om (delen van) het rapport en gehanteerde methodieken en modellen te kopiëren, distribueren, vertonen, op te voeren zolang Ginder als maker van het werk wordt vermeld en het werk niet commercieel wordt gebruikt.

Dirk van den Hombergh
d.vandenhombergh@wijzjnginder.nl

Lars Pijlman
l.pijlman@wijzjnginder.nl

Charlotte de Wit
c.dewit@wijzjnginder.nl

Gemeente Dongen

